

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

EĞİTİMDE YENİ BİR MODEL OLAN TEMEL LİSE
ÖĞRENCİLERİNİN ÜNİVERSİTE VE MESLEK
SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Ali BOZGEDİK

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Prof. Dr. Ertan ÖZENSEL

Konya 2017

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu ayrıca tez yazım kurallarına uygun hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Ali BOZGEDİK

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ali Bozgedik
	Numarası	144211001015
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Aile Danışmanlığı ve Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ertan ÖZENSEL
Tezin Adı	Yeni Bir Model Olan Temel Lise Öğrencilerinin Üniversite ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Yeni Bir Model Olan Temel Lise Öğrencilerinin Üniversite ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler başlıklı bu çalışma 29/03/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Dr. Ertan ÖZENSEL	Danışman	
Yrd. Doç. Dr. Uğur ÇAĞLAK	Üye	
Yrd. Doç. Dr. Özlem ALTUNSU SÖNMEZ	Üye	

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Adı Soyadı	Ali BOZGEDİK
Numarası	144211001015
Ana Bilim / Bilim Dalı	Aile Danışmanlığı ve Eğitimi
Programı	Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ertan ÖZENSEL
Tezin Adı	Eğitimde Yeni Bir Model Olan Temel Lise Öğrencilerinin Üniversite Ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler

ÖZET

Bu çalışmada Konya ilinde temel lise son sınıfında okuyup, sınava hazırlanan öğrencilerin, temel lise memnuniyeti ve Üniversite, meslek seçiminde hangi faktörlerin etkili olduğu belirlenmesi amaçlanmıştır.

Birinci bölümde; temel lisenin ne olduğu, neden ihtiyaç duyulduğu, sınav sistemini ve dershanelerin dönüşüm sürecini anlatıldı. İkinci bölümde; meslek nedir, meslek seçimi nasıl yapılmalı, meslek seçimini etkileyen faktörler, mesleki gelişim ve mesleki karar kuramlarını anlatarak tezimizin kavramsal çerçevesini belirledik. Üçüncü bölümde araştırmamızın metodolojik sınırları çizilmiş ve elde edilen bulgular başlıklar halinde dördüncü bölümde verilmiştir.

Araştırmamızın evrenini Konya il merkezinde bulunan temel lise son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemimiz ise tesadüfi örnekleme yolu ile seçilmiş 157 kız, 171 erkek toplam 328 öğrenciye uygulanmış, 4 temel lisede gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın analizinde spss istatistik 24 programından

yararlanılarak frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma kullanılmıştır. Temel liselerle ilgili betimleyici bir araştırma olması amaçlanmıştır.

Türkiye’de 2016 yılı itibariyle 183 Üniversite, 573 ana bilim dalı, 22.309 lisans ve ön lisans program bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye’de tanımlanmış 500, dünyada tanımlanmış 42.000 meslek bulunmaktadır. Meslek ve üniversite seçimi birey açısından çok önemlidir. Bu önem sadece meslek ve üniversite sayısının çok olmasından kaynaklanmıyor. Ergenlik döneminde, kendine uygun mesleğe karar vermenin de güçlüğünden ileri geliyor. Bu çalışmada gençlerin mesleğini seçerken kişisel, sosyal, ekonomik hatta politik nedenlerin karar verme sürecinde etkili olduğu gözlemlenmiştir. Sonuç olarak doğru meslek ve üniversite tercihi yapabilmek için kendini ve meslekleri tanımak gerekir. Meslek ve üniversite tercihinde karar verme sürecinde; aileden, rehberlik uzmanından, sahada çalışan uzmandan, üniversite hocası ve öğrencisinden ve akran gruplarından destek alınarak tercih yapılması gerektiği bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Temel Lise öğrencileri, meslek, meslek seçimi

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Adı Soyadı	Ali BOZGEDİK
Numarası	144211001015
Ana Bilim / Bilim Dalı	Aile Danışmanlığı ve Eğitimi
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ertan ÖZENSEL
Tezin İngilizce Adı	The Factors Affecting The Selection Of Üniversity And Profession In A Basic High School Which Is A New Model In Education.

SUMMARY

In this study, it is aimed to measure basic high school satisfaction and determine the factors which are influential in the vocational selection of students.

The first chapter explains what a basic high school means, why it is needed, how the current examination system is applied and how private teaching institutions have changed. In the second chapter, we have defined the conceptual framework of our thesis by explaining what a profession means, how to choose a profession, which factors affect the selection of profession and what vocational decision theories are available. In the third section, we have drawn the methodological boundaries of our research, and in the final chapter, we have explained the findings under titles.

The universe of our research consists of senior students in the basic high schools in the center of Konya. Our sample is applied to totally 328 students (157 girls and 171 boys) selected via random sampling method in four basic high schools. In the analysis of the study; frequency, percentage, arithmetic average and standard deviation have been used thanks to 'the SPSS 24 statistic program'. It is intended to have a descriptive research about basic high schools.

There have been 183 universities, 573 departments, 22.309 undergraduate and associate degree programs in Turkey since 2016. In addition, there are 500 professions defined in Turkey and 42.000 professions defined in the world. The choice of profession and university is very important for individuals. This is not only due to the large number of professions and universities. It also comes from the hardship of deciding on the right job for teenagers. In this study, it is observed that personal, social, economic and even political reasons are influential in the process of choosing a profession. As a result, you need to know yourself and available professions very well in order to choose the right profession and university. According to this research, in the process of choosing a profession; students should consult their family, guidance specialists, field workers, university teachers, students and their peer groups.

Key Words: High-school students, professions, profession choice

İÇİNDEKİLER	
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	II
ÖZET	IV
SUMMARY	VI
İÇİNDEKİLER	VIII
Kısaltmalar Listesi	X
Tablolar Listesi:	XI
Şekiller Listesi:	XIV
ÖNSÖZ	XV
TEŞEKKÜR	XVI
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: TEMEL LİSE VE DÖNÜŞÜM SÜRECİ	3
1.1. Türkiye’de Özel Dershaneçiliğın Tarihi Gelişimi	3
1.2. Türkiye’de Üniversite Sınav Sistemi	6
1.2.1. 2016 Yerleştirmeye İlişkin Sayısal Veriler	8
1.2.2. Temel Lise Nedir?	8
1.2.3. Temel Liseye Neden İhtiyaç Duyuldu?	9
1.3. Dershanelerin Temel Liseye Dönüşüm Süreci	10
İKİNCİ BÖLÜM: MESLEK, ÜNİVERSİTE VE BÖLÜM SEÇİMİ	13
2.1. Meslek Tanımı	13
2.2.1. Meslek nedir?	13
2.2.2. İş Nedir?	14
2.2.3. Kariyer Nedir?	15
2.3. Meslek Seçimi	17
2.3.1. Meslek Seçimi Nasıl Yapılmalı?	18
2.3.2. Üniversite ve Bölüm Seçimi Nasıl Yapılmalı?	19
2.3.3. Meslek Seçiminde Yanlış İnanışlar ve Genellemeler.....	22
2.3.4. Meslek Seçiminde Soy Ağacı Tekniğı	23
2.3.5. Mesleki Karar – Kararsızlık	25
2.3.6. Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler	26
2.3.7. Meslek Seçiminde Ailenin Etkisi	30
2.3.8. Meslek Seçiminde Ailenin Etkisi İle İlgili Diğer Araştırmalar.....	35

2.4. Mesleki Gelişim Kuramları	36
2.4.1. Isaacson' a Göre Mesleki Gelişim.....	36
2.4.2. Ginzberg'e Göre Mesleki Gelişim.....	37
2.4.3. Holland'a Göre Mesleki Gelişim.....	38
2.4.4. Roe'a Göre Mesleki Gelişim	39
2.4.5. Super'a Göre Mesleki Gelişim	40
2.5.1. Hilton'a Göre Karar Verme	40
2.5.2. Gelatt'a Göre Karar Verme	41
2.5.3. Bergland'a Göre Karar Verme	42
2.5.4. Littrel'e Göre Karar Verme	42
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: METODOLOJİ	44
3.1. Araştırmanın Konusu (Sorunu):	44
3.2. Araştırmanın Amacı:	45
3.3. Araştırmanın Önemi:	45
3.4. Varsayımlar (Sayılıtlar):	47
3.5. Sınırlılıklar:.....	47
3.6. Tanımlar:.....	48
3.7. Araştırmanın Yöntemi:	48
3.8. Evren ve Örneklem:	48
3.9. Veri toplama araçları	49
3.10.Verilerin Analizi:	49
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR	50
4.1. Tablolar ve İstatistiki Yorumlar.....	50
SONUÇ	71
ÖNERİLER	76
KAYNAKÇA	78
EK 1	84
ÖZGEÇMİŞ	88

Kısaltmalar Listesi

İŞKUR: Türkiye İş Kurumu

ÖSYM: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi

TTK: Türk Tarih Kurumu

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

ÜSYM: Üniversite Seçme ve Yerleştirme Merkezi

ÖSS: Öğrenci Seçme Sınavı

ÖYS: Öğrenci Yerleştirme Sınavı

YGS: Yükseköğretime Geçiş Sınavı

LYS: Lisans Yerleştirme Sınavı

OBP: Ortaöğretim Başarı Puanı

% : Yüzde

Tablolar Listesi:

Tablo 1: Dershanelerin Öğrenci Ve Öğretmenlerinin Sayısal Dağılımı

Tablo 2: Cinsiyet

Tablo 3: Yaş

Tablo 4: Şu An Okumakta Olduğunuz Alan

Tablo 5: Baba Mesleği

Tablo 6: Anne Mesleği

Tablo 7: Babanızın Eğitim Durumu

Tablo 8: Annenizin Eğitim Durumu

Tablo 9: Ailenizin Ortalama Aylık Geliri

Tablo 10: Temel Liseden Önce Hangi Okul Türü

Tablo 11: Temel Liseyi Seçmemde Ailemin Yönlendirmesi Etkili Oldu

Tablo 12: Temel Liseyi Seçmemde Ailemin Sosyo-Ekonomik Durumu Etkili Oldu

Tablo 13: Temel Liseyi Seçmemde Arkadaş Çevrem Etkili Oldu

Tablo 14: Temel Liseyi Seçmemde Akrabalarım Ve Sosyal Çevrem Etkili Oldu

Tablo 15: Temel Liseyi Seçmemde Önceki Lise Rehber Öğretmenimin Teşviki Etkili Oldu

Tablo 16: Temel Liseyi Seçmemde Önceki Lisemin Öğretmenlerinden Memnun Olmayışım Etkili Oldu

Tablo 17: Temel Liseyi Seçmemde Önceki Lisemin İmkânlarından Memnun Olmayışım Etkili Oldu

Tablo 18: Temel Liseyi Seçmemde Önceki Lisemde Yeteri Kadar Üniversite Tanıtımı Yapılmaması Etkili Oldu

Tablo 19: Temel Liseyi Seçmemde Önceki Lisemde Yeteri Kadar Mesleki

Rehberlik Eğitimi Almamış Olmam Etkili Oldu

Tablo 20: Temel Liseyi Seçmemde Okul Ve Dershane İhtiyacının Bir Arada Karşılanabileceği Düşüncesi Etkili Oldu

Tablo 21: Temel Liseyi Seçmemde Temel Lise Eğitiminin Diğer Liselere Göre Üniversite Sınavına Hazırlayıcı Olduğu İnancı Etkili Oldu

Tablo 22: Temel Liseyi Seçmemde Temel Lisede Sınava Hazırlanacak Dokümanların Daha İyi Olacağı Düşüncesi Etkili Oldu

Tablo 23: Temel Liseyi Seçmemde Temel Lise Öğretmenlerinin Diğer Liselere Göre Daha İyi Olacağı Düşüncesi Etkili Oldu

Tablo 24: Temel Liseyi Seçmemde Temel Lise Eğitimi Alacak Kişilere Devletin Teşvik Ücreti Ödemesi Etkili Oldu

Tablo 25: Temel Liseyi Seçmemde Özel Ders, Kurs Ve Etüt Merkezi İhtiyacını Kaldıracağı Düşüncesi Etkili Oldu

Tablo 26: Temel Liseyi Seçmemde Temel Lise Şehrin Merkezinde Olduğu İçin Ulaşımının Kolay Olması Tercih Etmemde Etkili Oldu

Tablo 27: Devam Etmekte Olduğunuz Temel Lisenin Hedeflediğiniz Mesleğe Sahip Olabilmek İçin Doğru Bir Okul Türü Olduğunu Düşünüyor Musunuz?

Tablo 28: Temel Lisenizde Meslek Seçimi Konusunda Bugüne Kadar Herhangi Bir Rehberlik Danışmanlık Hizmeti Aldınız Mı?

Tablo 29: Temel Lisenizde Kişisel Yetenek Bilgi Ve Becerilerinizin Hangi Mesleğe Daha Uygun Olduğunu Belirlemek Amacı İle Hazırlanmış Bilimsel Bir Teste Katıldınız Mı?

Tablo 30: Temel Lisenizde Müfredatın Dışında Herhangi Bir Seminere Katıldınız Mı? (Meslek Tanıtımı, Sınav Motivasyonu, Sınav Kaygısı, Verimli Ders Çalışma Vb..)

Tablo 31: Temel Lisenizdeki Alan Dersleri (Sayısal, Eşit Ağırlık, Sözel, Dil) Eğitiminin Yeterli Olduğunu Düşünüyor Musunuz?

Tablo 32: Temel Lisenin Laboratuvar İmkânlarının Yeterli Buluyor Musunuz?

Tablo 33: Temel Lisede Resim Müzik Ve Beden Eğitimi Gibi Derslerin Eksikliğini Hissediyor Musunuz?

Tablo 34: Temel Lisedeki Okulun Fiziki Şartlarını (Bahçe Kantin Spor Salonu Vb.)
Yeterli Buluyor Musunuz?

Tablo 35: Ailemin Beklentisinin Meslek Tercihimde Etkili Olacağını Düşünüyorum

Tablo 36: Üniversite Ve Meslek Seçimi İle İlgili Tanımlayıcı İstatistikler Ve
Frekans Analizi

Şekiller Listesi:

Şekil 1: Meslek Seçimi Konusunda Soy Ağacı Örneği

Şekil 2: Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler

ÖNSÖZ

İnsan hayatında bazı seçimler vardır ki bu seçimler, kişinin bundan sonra nasıl bir yaşam süreceğini belirler. Bireyin özel hayatında eş seçimi, iş hayatında üniversite, bölüm ve meslek seçimi bu kritik seçimlerdendir. Bu kritik süreçte eğitimde yeni (geçici) bir model olan temel lise memnuniyeti ve meslek seçimi kriterlerini inceledim. Nasıl ki üniversite denilince akla sadece meslek edinme yeri gelmemesi gerekiyorsa, meslek denilince de akla sadece para kazanmak, anlamı çıkmamalıdır. Çünkü Üniversiteler aynı zamanda kültür edinme ve ar-ge yapma yeridir. Meslek ise toplumsal kimliğimizi ve sosyal statümüzü oluşturmaktadır. İnsan hayatında üniversite, bölüm ve meslek seçiminin önemi tez konumu belirlememde etkili olmuştur.

KONYA – 2017

TEŞEKKÜR

Toplumunu oluşturan temel yapı taşlarından birisi ailedir. Aile danışmanlığı ve eğitimi alanında lisans eğitimimden 12 yıl sonra yüksek lisans eğitimime başlayacağım için çok heyecanlıydım. Heyecanımı yatıştıran ve bana tez konusunda yardımcı olan danışman hocam Prof. Dr. Ertan ÖZENSEL' e çok teşekkür ederim.

Bugünlere gelmemizde katkısı olan başta Prof. Dr. Abdullah TOPÇUOĞLU olmak üzere; Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali AYDEMİR'e, Yrd. Doç. Dr. Birol BÜYÜKDOĞAN' a, Yrd. Doç. Dr. Hasan GEDİK'e, Yrd. Doç. Dr. İbrahim NACAĞ, Yrd. Doç. Dr. Hatice YALÇIN' a ve Arş. Gör. Ufuk AY' a da teşekkür ederim.

Destegini eksik etmeyen aileme de teşekkürü bir borç biliyorum.

KONYA – 2017

GİRİŞ

Her insan çocukluğunda “büyüyünce ne olacaksın?” sorusu ile karşılaşmıştır. Bireyin kendini tanımadan bu soruya yanıt vermesi oldukça zordur. Kendini tanımak ilgi, yetenek, değerlerini bilmek, benlik algısını oluşturmak, rol modellerini belirlemek ve fiziksel özelliklerini tanımakla mümkündür.

Meslek seçimi demek mevcut işler arasında bireye en uygun olanı seçmek demek değildir. Meslek seçimi bireyin iş seçiminden çok önceki uzun bir süreci ifade etmektedir. Aslında çocukluk döneminde başlayan meslek seçiminin önemi ergenlik ve gençlik döneminde daha kritik bir hal alır. Meslek seçmek demek, hayat biçimini seçmek demektir. Nitekim meslek seçerek beraberinde kimlik, statü ve hatta eş seçimini de yapmış olursunuz.

Gençlerin lise yılları oldukça sıkıntılıdır. Okul sorumluluğu, ergenlik problemleri, aile ilişkileri, kız erkek arkadaş ilişkileri gibi birçok problemin yanında bir de meslek seçimi konusu eklenince sağlıklı karar vermede güçlük çekmektedirler. Sağlıklı bireyler mutlu nesiller yetiştirmek için meslek seçimini son yıla bırakmamak gerekir. İlgi ve yeteneğe uygun olan meslekler seçilmelidir. Aile, uzman desteği ve meslek temsilcileri ile görüşmeler yapılmalıdır. Bu yöntemle mesleğini seçen gençler severek isteyerek bölüm seçecek, iş hayatında mutlu ve başarılı olacak ve toplumsal hayata katkı sağlayacaktır.

Ülkemizde üniversite bölüm ve meslek seçimi, sınav puanı alındıktan sonra rehberlik uzmanından yardım istenerek yapılan bir şey olmamalıdır. Okul öncesinden başlayarak bireyin kendisini tanıması sağlanmalı, üniversite hazırlık dönemine geldiğinde mesleklere ilişkin belli kararı olması gerekmektedir.

2016 yılı itibariyle ülkemizde üniversite sınavına başvuran aday sayısı 2.256.377 kişidir. Toplamda bir yükseköğretim programına yerleşen öğrenci sayısı 961.864 kişidir. Daha önce bir üniversiteye yerleştiği halde tekrar başvuran aday sayısı 441.543 tür. Bir yükseköğretim kurumunu bitirdiği halde tekrar başvuran aday sayısı 184.585 tir (www.dokuman.osym.gov.tr, Erişim:15.10.2016).

Bu rakamlar bize şunu göstermektedir. Ülkemizde iyi bir üniversite ve bölüme yerleşmek kolay değildir. Ayrıca üniversite sınavı kazanılsa bile önemli bir kısmı okurken sınava tekrar girmektedir. Epey hatırı sayılı öğrenci de üniversiteyi bitirdiği halde bir daha sınava başvurmuştur. Üniversiteye girişin zor olması, kazandıktan sonraki memnuniyetsizlik ve üniversite mezunlarının tekrar sınava girmesi bu konuyu seçmemde önemli bir etken olmuştur.

Toplumsal hayatta herkesin bir meslek sahibi olması, iş yapması şüphesiz arzu edilen bir şeydir. 20. yüzyılın başlarında meslek seçiminde önemli değişiklikler olmuş ve meslekleri etkileyen faktörler çeşitlenmiştir. Birey mesleğini seçerken; biyolojik, sosyolojik, psikolojik, ekonomik hatta politik nedenler karar verme sürecinde etkili olmaktadır.

Meslek seçimi gençlerin lise çağlarında alan seçimi, üniversite yıllarında ise bölüm seçimi ile başlayan bir süreçtir. Gençlerin tam da bu karar aşamasında süreci nasıl yönettiği çalışmamızda ayrıntılarıyla yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM: TEMEL LİSE VE DÖNÜŞÜM SÜRECİ

1.1.Türkiye’de Özel Dershaneciliğin Tarihi Gelişimi

Dershanecilik kavramının temelinde “özel ders” mantığı yatmaktadır ve tarihi bu sebeple eskilere dayanmaktadır. Türkiye’de dershanecilik ise, önemli bir kısmının merkezi sınavlara hazırlık amacıyla çalıştığı kurumlardır. Bu kurumlar geçmişten bugüne, merkezi sınavların da öneminin artmasıyla önem kazanmış, yıllar içerisinde daha çok ilerleyerek gelişmiştir.

Türkiye’de özel dershaneler Cumhuriyet döneminden önce, 1915 yılında yayınlanan Mekatib-i Hususiye Talimatnamesiyle yasal hale gelmiştir. Aslında bu kanun Osmanlı sınırları içinde 1600’lü yılların sonlarında açılmaya başlayan özel okulların işleyişini belli kurallar içine almak maksadıyla çıkarılmış. Lisan, fen ya da sanatla ilgili eğitimlerin verildiği dershaneler de bu çerçeveye alınmış, denetim sonucu ruhsat verilebileceği belirtilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı 1934’de “Özel Ders Verme Beyannamesi”, 1943 yılında yayınlanan 1081 sayılı genelge ile özel dershanelerin kuruluş, işleyiş ve denetimleriyle ilgili “İç Yönetmelik” hazırlamıştır. 1965 yılında çıkartılan 625 sayılı “Özel Öğretim Kurumları Kanunu” ile dershanelerle ilgili olarak Cumhuriyet tarihinin en önemli mevzuatı oluşturulmuştur. Daha sonraki süreçte merkezi sınavların artması ile dershanelerin sayısı da artmıştır. 12 Eylül ihtilali sonrasında 625 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 2843 sayılı yasanın kabulüyle 31.07.1984 tarihinden itibaren dershanelerin kapatılmasına karar verilmiştir. 1983 yılında kurulan Özal hükümeti dershaneler konusunu yeniden tartışmaya açmıştır ve 11.07.1984 tarihinde 3035 sayılı kanunun kabulüyle dershanelerin kapatılması yönünde çıkarılan 2843 sayılı kanun iptal edilmiştir. Daha sonra 625 sayılı kanun yürürlükten kaldırılarak 5580 sayılı “Özel Öğretim Kurumları Kanunu” ve buna bağlı yönetmelik ve yönergeler çıkarılarak dershanelerin işleyişi net bir biçimde ortaya konmuştur (Güvender, 2012: 21-22).

Dershaneler; öğrencilere okula yardımcı ve derslere pekiştici, merkezi sınavlara hazırlamakla beraber, öğrencilerine psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunma, mesleki yönlendirmede öğrenciye ve ailesine yardımcı olma, örgün eğitimi destekleyerek, eğitimdeki kalitenin artmasını amaçlayan özel öğretim yapılanmasıdır.

Öğrencilerin eksik oldukları konuları öğrenme isteği, örgün eğitim dışında ücretle ders alma ve özel ders ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Günümüzde de devam etmekte olan, alanında çok iyi olan, eskiden beri bazı tanınmış isimlerden ücretle özel ders almak bir ayrıcalık olarak görülmüştür. Bu durum okul yolu ile öğrenme sistemi geliştikten sonra da devam etmektedir (Temel, 2002:33). Görüldüğü gibi merkezi sınavlar oldukça, sınava giren öğrenci sayısı fazla, kontenjanlar sınırlı oldukça, özel ders ve kurs ihtiyacı hep devam etmiş ve edecektir.

Dershaneler, 08.06.1965 tarih ve 625 sayılı yasa gereği devletin gözetim ve denetimi altında eğitim veren kurumlardır ve bu kurumlar 1800'lü yıllardan bu yana Türk Milli Eğitim sistemi içerisinde yer almaktadır (ÖZ-DE-BİR, 1997 :4; akt. Doğan, 2002).

Üniversite sınavlarına girişin zorlaşması ve kazanma yarışının artması, Türkiye'de "Üniversite Giriş Sınavlarına Hazırlama Kursları" veya "Özel Dershaneler" olarak bilinen özgün ve özel öğretim kurumlarının ortaya çıkmasına aynı zamanda hızla artıp, yaygınlaşmasına sebep olmuştur (Yolcu, 2015:11).

Görüldüğü üzere Osmanlının son dönemlerinden başlayarak, Türk Eğitim sisteminde özel ders, takviye ders, etüt adı altında geçmişten günümüze bu kavramlar hayatımızda hep bulunmuştur. Günümüzde dersane olmadan iyi bir okulun kazanılamayacağı inancı artık öğrenciler, ebeveynler ve öğretmenler tarafından da benimsenmektedir. Özel dersaneler, toplumsal yapı içerisinde giderek önemi artan kurumlardır. Temel liseleri anlayabilmemiz için dershaneciliğin tarihi gelişimini bilmekte fayda vardır. Türk eğitim sistemi içerisinde Özel Dersanelerin sayıları hızla artarak büyümüş eğitim sistemine katkı sağlamıştır. Aşağıda 1999- 2013 yılları arasında dershanecilikte öğrenci, öğretmen ve dersane sayıları verilmiştir. Aslında bu tablo, milli eğitimin dersaneleri neden bir temel liseye dönüşüm sürecine aldığıın sayısal verilerini de oluşturmaktadır.

Tablo 1: Dershanelerin Öğrenci ve Öğretmenlerinin Sayısal Dağılımı

Türkiye’de 1999-2013 yılları arasında özel dershanelerin sayıları, dershanelerin öğrenci ve öğretmenlerinin sayısal dağılımı aşağıda verilmiştir.
(ÖZ-DEBİR,2013; akt. Köprülü, 2014)

Akademik Yıl	Dershane Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
1999-2000	1.808	500.464	17.073
2000-2001	1.864	523.244	18.175
2001-2002	2.002	588.637	20.112
2002-2003	2.122	606.522	19.881
2003-2004	2.568	668.673	23.730
2004-2005	2.984	784.565	30.537
2005-2006	3.570	925.299	41.031
2006-2007	3.986	1.071.827	47.621
2007-2008	4.031	1.112.861	48.855
2008-2009	4.262	1.178.943	51.916
2009-2010	4.193	1.174.860	50.432
2010-2011	4.099	1.234.738	50.209
2011-2012	3.961	1.219.472	50.163
2012-2013	3.858	1.280.297	51.522

Tablodan da anlaşılacağı gibi dershane, öğrenci ve öğretmen sayısı 1999 ve 2013 yılları arasında düzenli artış göstermiştir. En çok dershane sayısı 2009- 2010 yılında 4193 iken, en çok öğrenci sayısı 2012- 2013 yılında 1.280.297 dir. Ayrıca 51. 522 öğretmen sayısı ile en çok istihdamı 2012 – 2013 yıllarında gerçekleşmiştir.

1981 yılına kadar Türkiye'nin birçok yerinde faaliyet gösteren dershanecilik, aslında toplumsal ihtiyaç sonucu oluşmuştur. Yıllar geçtikçe bu ihtiyaç katlanarak artmıştır. 1981'den günümüze kurumsallaşarak, daha denetlenebilir hale gelmiştir.

Yaklaşık olarak 35 yıldır resmi olarak ülkemizin eğitim sistemi içerisinde yer alan dershaneler, 1 Eylül 2015 tarihinden itibaren kapatılmıştır. Yerine Dershane ve okul ihtiyacını beraber karşılamayı hedefleyen Temel Liselere bırakılmış, bir anlamda dönüşüm süreci bu şekilde başlamıştır (Yolcu, 2015:12).

1.2. Türkiye'de Üniversite Sınav Sistemi

Cumhuriyet'in ilk yıllarında okuma yazma oranı çok düşüktü. Bu olumsuz durumun düzeltilmesi için çeşitli faaliyetlerde bulunuldu ve zamanla Türkiye'de okuyan bireylerin sayısı gittikçe artmaya başladı. Fakat yine de eğitilmiş vatandaşların sayısı nüfusa oranla oldukça azdı. İlginçtir, 1960'lı yıllara kadar lise mezunu sayısının az olması sebebi ile birçok üniversite, istediği fakülteye başvuran lise mezunlarını sınavsız almıştır. Fakültele yapılan başvuran sayısında kontenjanları aşacak durumda olduğunda ise çeşitli seçme yöntemleri uygulanıyordu. Uygulanan seçme yöntemleri ise genellikle şu şekilde yapılmaktaydı:

- Başvuru sırasını dikkate alma
- Başvurulan fakülte ile mezunların lise programlarının dikkate alınması. Fen bölümlerine başvuranlar arasından fen lisesi olanlara öncelik verme gibi.
- Lise diploma notunu dikkate alma

Ancak lise mezunlarını sayısının artması ile bu seçme işi yetersiz kalmış, fakülteler kendisine başvuran adaylar için sınavlar düzenlemeye başlamışlardır. Bu yöntem, başvuru yapan adayları güç durumda bırakmıştır. Öyle ki; örneğin İzmir'de yaşayan bir öğrenci Ankara'daki üniversitedeki sınava girmek Ankara'ya; İstanbul'daki bir üniversitedeki sınava girmek için İstanbul'a gitmek zorunda kalmıştır. Ayrıca bazı üniversitelerin sınavları aynı gün aynı saatte yapılabiliyordu. Adaylar, çakışan sınavlardan birini tercih etmek zorunda kalıyorlardı. 1974 tarihinde üniversiteye giriş sınavlarının tek merkez tarafından yapılması gerektiği karar alınmış ve 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun 52. Maddesi temel alınarak 19

Kasım 1974 tarihinde ÜSYM, Üniversitelerarası Kurul tarafından kurulmuştur ve üniversitelere öğrenci seçme ve yerleştirme işlemleri 1981 yılına kadar ÜSYM tarafından yapılmıştır. 1981 yılında ÜSYM, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) olarak isim değiştirmiş ve Yükseköğretim Kurulunun bir alt kuruluşu olmuştur. ÖSYM'nin düzenlediği, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı, 1974-1975 yıllarında aynı gün sabah ve öğleden sonra yapılan iki oturumda; 1976-1980 yıllarında aynı gün tek oturum olarak; 1981 yılında ise iki basamaklı olarak uygulanmıştır. İki basamaklı olan sınavın ilk basamağını nisan ayında yapılan Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS), ikinci basamağını haziran ayında yapılan Öğrenci Yerleştirme Sınavı (ÖYS) adını almıştır. 1982 yılından itibaren lise diploma notu da dikkate alınmaya başlanmıştır; bu puanlar ortaöğretim başarı puanı olarak (OBP), sınav puanlarını etkilemiştir. 1999 tarihinde iki basamaklı olarak yapılan sınav tek basamağa düşürülmüş, ÖSS adı altında yapılan sınavda sınav puanlarını eklenen OBP'de alan ayrımı yapılmış ve aynı alandan giren adayların alan katsayıları yükseltilmiştir (<http://www.osym.gov.tr>).

2010 yılında sınavın tekrar iki basamaklı olarak yapılması kararlaştırılmıştır. Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) ve Lisans Yerleştirme Sınavı (LYS) olan sınavlardan, YGS her yılın Mart sonu veya Nisan ayı başlarında yapılır. YGS; Türkçe, Sosyal, Temel Matematik, Fen olmak üzere dört kısım olarak hazırlanmıştır. YGS'yi geçen öğrenciler LYS'ye girmeye hak kazanırlar. LYS ise, Matematik-Geometri (LYS 1), Fen Bilimleri (LYS 2), Türk Dili ve Edebiyatı- Coğrafya (LYS 3), Sosyal Bilimler (LYS 4), Yabancı Dil (LYS 5) olmak üzere beş bölümden oluşur (www.wikipedia.org, Erişim: 17.11.2016).

Türkiye'de öğrenci sayısının fazla, yükseköğretim kurumları kapasitesinin az olmasından dolayı güven sorunu oluşturmayacak merkezi sınav uygulaması tercih edilmiştir. Üniversitelerarası Kurul, 1974 yılında üniversiteye giriş sınavının bir merkezde toplanması kararı alıp, Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezini kurmuştur. Bu merkez, 1981 yılından bu yana Yükseköğretim Kurulunun bir alt kuruluşu olarak hizmet vermektedir. 1974-1981 yılları arasında tek aşamalı olarak yürütülen Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (ÖSYS), 1981 yılında iki aşamalı şekilde uygulanmıştır. 1982 yılında, ortaöğretim diploma notlarından elde

edilen “Ortaöğretim Başarı Puanı” uygulaması ile sınav puanına okul başarısı da ilave edilmiştir. Üniversite sınavı, 1999 yılında tekrar tek oturumlu uygulanmaya başlanmış. 2002 yılından itibaren ön lisans programlara sınavsız geçiş uygulamasına geçmiştir. Bu sayede meslek liseleri özendirilmek istenmiş, en azından ön lisansa girmeleri kolaylaştırılmıştır (YÖK, 2007: 73).

2010 yılında YGS ve LYS adı altında yeniden iki aşamalı hale getirilmiştir. Halen günümüzde YGS ve LYS sınavı uygulanmakta, her yıl küçük değişiklikler yapılmaktadır.

1.2.1. 2016 Yerleştirmeye İlişkin Sayısal Veriler

2016 yılı ÖSYM ye başvuran aday sayısı 2.256.377 dir. Sınavsız geçiş dâhil tercih yapma hakkı olan 1.957.626 aday öğrenci bulunmaktadır. Fakat 1.370.007 öğrenci tercih yapmıştır. Toplamda yerleşen öğrenci sayısı 961.864 öğrenci yükseköğretime kayıt yaptırmayı hak kazanmıştır. Daha önce bir yükseköğretim kurumuna yerleşmiş 441.543 kişi ve daha önce bir yükseköğretim kurumunu bitirmiş kişi sayısı 184.585 tir (www.dokuman.osym.gov.tr, Erişim:15.10.2016).

1.2.2. Temel Lise Nedir?

01.03.2014 tarihinde TBMM tarafından 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununda yapılan değişiklikle, 01.09.2015 tarihinde dershanelerin faaliyetlerinin durdurulmasına karar verilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığına talepte bulunan bu özel kuruluşların özel okul adı altında faaliyet göstermelerine olanak tanınmıştır. Bu yöntemle dönüşmüş özel öğretim kurumlarına “Temel Lise” adı verilmiş, bir anlamda eğitim-öğretim faaliyetleri yenilenmiştir

(www.seckinlerkoleji.com, Erişim:23.02.2016).

İlgili yönetmelikte temel liselerle ilgili şöyle bir tanım yapılmaktadır. Temel lise; dönüşüm programına alınan kurumların kurucuları tarafından açılan ve faaliyetleri 2018-2019 eğitim öğretim yılının sonuna kadar devam eden, ortaöğretim özel okullarıdır. Demek ki bu tanımdan temel liselerin geçici kurumlar olarak açıldığını ve 4 yıl faaliyet göstereceğini gözlemlemekteyiz.

Temel liseler merkezi sınavlara hazırlık için okul programı ile dersane programını birleştirmiş yeni eğitim merkezleridir. Temel liseler akademik gelişimin yanı sıra sosyal ve manevi gelişimi de hedefleyen kurum ve kuruluşlardır (www.birikimtemellisesi.com, Erişim:23.02.2016).

Temel liseler müfredatını oluştururken şunları dikkate almıştır. Birincisi üniversite sınavlarına hazırlarken özel dersanelerin çalışma yöntemlerini, Milli Eğitim sistemi ile bütünleştirmek. İkincisi de öğrencileri hem okula hem derşaneye beraber gitmek zorunda bırakmayacak ortam oluşturmak (www.seckinlerkoleji.com,Erişim:23.02.2016).

Bütün bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi temel lise; eğitimde, okul mu? derşane mi? tartışmasını ortadan kaldıran, hafta içi ayrı bir kuruma hafta sonu ayrı bir kuruma gitmek zorunluluğunu bitiren, derslerin ve değerler eğitiminin bir arada verildiği kuruma denir. Eğitimde devlet teşvikli özelleştirmenin ilk adımı sayılabilir.

1.2.3.Temel Liseye Neden İhtiyaç Duyuldu?

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Genel Müdürlüğü şube müdürü Vedat Kuşgözoğlu ile yaptığım görüşmeye göre temel liseye dönüşüm süreci gerekçeleri;

- 1- Temel Liseye dönüşüm sürecinin başlangıcı, TBMM'nin yapmış olduğu 5580 nolu Özel Öğretim Kurumları kanun değişikliği sonucu meydana gelmiştir.
- 2- Millî Eğitim Bakanlığının ve Özel Öğretim Genel Müdürlüğünün dönüşüm sürecini hazırlamadığı, sadece kanun değişikliğini yürürlüğe koymuşlardır.
- 3- Dersaneler eğitimde temel kurum olan okulların önüne geçmiş, öğrencilerin son zamanlarda okullara devamsızlığı artmıştır.
- 4- Öğrenciler derşaneye gitmeyince kazanamayacağını düşünmekte ve ders çalışmamaktadırlar.
- 5- Veliler derşaneye gönderemeyince çocuklarına güvenememekte ve kendilerini derşaneye gönderemediği için sorumlu tutmaktadırlar.
- 6- Okullar temel kurumdur. Dersaneler eksik tamamlayan kurumlardır. Haftanın yedi günü hem okul hem derşane çocuklar sosyal kültürel ve

sportif faaliyetlere zaman ayıramamaktadırlar.

(V. Kuşgözoğlu ile kişisel iletişim,15. 12. 2015)

1.3.Dershanelerin Temel Liseye Dönüşüm Süreci

Dershanelerin kapatılması ilk olarak 12 Eylül darbesi sonrasında kurulan ihtilal hükümeti tarafından açık bir şekilde gündeme alınmıştır. Hükümet programında, özel dershanelerin genel olarak şehirlerde yapılanmasından dolayı kırsal kesimde yaşayan öğrencilerin dershanelerden yararlanamadığı, dolayısıyla bu kurumların fırsat eşitsizliği oluşturduğu; ayrıca sayılarının giderek artmasıyla beraber dershaneler üzerinde yeterli denetim yapılamadığı iddia edilmiş ve kısa vadede bu kurumların kontrol altına alınması, uzun vadede ise kapatılması gerektiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda da denetimleri artıracak bazı düzenlemeler yapılmıştır (Akyüz, 1997).

Bu düzenleme ve denetimler devam ederken 1983'te dershanelerin kapatılmasına yönelik bir yasa tasarısı kurucu mecliste gündeme alınmıştır. Hem kamuoyunda hem de mecliste yaşanan uzun tartışmalardan sonra, kurucu meclis dershanelerin kapatılmasını öngören bu yasa tasarısını reddetmiştir. Fakat darbe sonrası kurulan Milli Güvenlik Konseyi bu kararı veto ederek kapatılma ile ilgili önergeyi kabul etmiş; 16 Haziran 1983 tarih ve 2843 sayılı yasayla yeni özel dersane açılmasını yasaklamış ve mevcutlarının ise 1 Ağustos 1984 tarihine kadar kapatılmasına karar vermiştir. 2843 sayılı yasa ile getirilen kapatma kararı, darbe sonrasındaki ilk seçimde göreve gelen Turgut Özal hükümeti döneminde çıkarılan yeni bir yasa ile iptal edilmiştir (ÖZ-DE-BİR, 2010). Bu kritik süreç dershanelerin kendilerine birçok yönden çeki düzen vermeleri gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca kapatılma ile yüz yüze gelen dershanelerin yöneticileri birlikte hareket etmeye başlamış ve bu süreçte çeşitli lobi faaliyetleri yürütmüştür. Böylelikle haklarının birlikte daha iyi savunulacağını ortaya koyulmuştur (Özoğlu, 2012). 1985'te mevcut dershanelerin bir kısmı bir araya gelerek, sektörün ilk sivil toplum kuruluşu olma özelliğini taşıyan Özel Dershaneler Birliği'ni kurmuştur (ÖZ-DE-BİR, 2005). Dershanelerin doğrudan kapatılmasını öngören yasa sonrasında da, farklı dönemlerde ortaöğretime ve yükseköğretime geçiş sınavlarında çeşitli değişiklikler yapılmış, aday öğrencilerin dershanelere gösterdikleri rağbet azaltılmaya çalışılmıştır. Fakat yapılan bu

değişiklikler, dershaneler üzerinde fazla bir etki sağlayamamıştır. Dershanelerin ve bu kurumlara devam eden öğrencilerin sayısı bulunduğumuz yıllara kadar artmaya devam ettiği gözlemlenmiştir (Özoğlu, 2012).

Tablo 1’de 1999 ile 2013 yılları arasında dershanelerin, bu dershanelerde eğitim gören öğrencilerin ve bu kurumlarda görev yapan öğretmen sayısının yıllara göre dağılımı verilmiştir.

Dönüşüm süreci başlamadan önce Türkiye genelinde Özel Öğretim Müdürlüklerine bağlı 4000 civarında dershane bulunmaktadır. Bakanlığımıza başvuran kurumlardan 1469’ü Temel Lise, Özel Anadolu Lisesi, Özel Etüt Eğitim Merkezi, Özel Türk Ortaokulu, Özel Türk İlkokulu, Özel Türk Anaokulu yapısına dönüşmüşlerdir. 2 kurum evrak eksikliğinden dolayı başvurusu reddedilmiştir. Evraklarını tamamlayan bütün kurumların başvuruları kabul edilmiştir (V. Kuşgözoğlu ile kişisel iletişim,15. 12. 2015).

Halen Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğüne bağlı 1159 temel lise, 1524 Özel Öğretim Kursu, 3261 etüt eğitim merkezi bulunmaktadır. Yani dershanelerin dönüşmesi bu sayıyı azaltmamış, bilakis artırmıştır (www.meb.gov.tr, Erişim:14.02.2017).

Ülkemizde sınav sisteminin sürekli olarak değişmesi öğrencilerin değişen bu dinamik yapıyı takip edememelerine yol açmıştır. Dershaneler sınav sistemindeki değişikliklere daha hızlı adapte olan kurumlar olagelmışlerdir. Ayrıca okullarda alınan eğitimin ve yapılan sınavların klasik yöntem olması, fakat üniversite yerleştirme sınavlarının test tekniği yöntemi olması öğrencileri ister istemez dershane öğretimine yönelmesine neden olmuştur. Liselerin eğitim öğretime dayalı süreç odaklı olması, dershanelerin öğretime dayalı sonuç odaklı olması da öğrencileri dershanelere yönlendirmiştir. Devletin kendi okulunda bir öğrenci için harcadığı maliyet, temel liselere teşvik için vereceği maliyetten daha pahalıdır. Dolayısıyla var olan öğrencilerin temel liseler ile paylaşımı daha az derslik yapımı, daha az öğretmen alımı ve daha az gider demektir. Devlet, eğitim yükünün temel liselerin açılması ile

bir nevi hafifleyeceğini düşünmektedir. Devletin eğitim politikasının merkezîyetçi yapıdan, devlet destekli özelleşen yapıya doğru gittiğini söylemek mümkündür.

İKİNCİ BÖLÜM: MESLEK, ÜNİVERSİTE VE BÖLÜM SEÇİMİ

2.1. Meslek Tanımı

Aşağıda meslek nedir başlığı altında birçok bilim adamı mesleğin tanımını yapmıştır. Bu bağlamda mesleğin ne olduğunu tanımını ortaya koymaya çalışacağız.

2.2.1.Meslek nedir?

Meslek Kavramı birçok kaynakta farklı şekillerde tanımlanmıştır.

Türk Tarih Kurumu'nun 'Türkçe Sözlüğünde (1983) meslek; “Bir kimsenin kendi hayatını kazanmak, geçimini sağlamak için seçerek kendini verdiği iş ya da düşünce alanıdır, uğraşıdır” şeklinde tanımlanır (TTK, 1983: 826).

Kuzgun’a göre meslek, bir kimsenin hayatını kazanabilmek için yaptığı, kuralları toplumca belirlenmiş ve belli bir eğitimle kazanılan bilgi ve becerilere dayalı etkinlikler bütünü olarak tanımlanabilir. Meslek, her şeyden önce yeteneklerini kullanma, geliştirme ve kendini gerçekleştirme yoludur (Kuzgun, 1994: 51). Ayrıca Kuzgun, mesleğin bir kimsenin hayatını nasıl bir çevrede geçireceğini, kimlerle etkileşimde bulunup kiminle evleneceğini, çocuklarını nasıl bir ortamda yetiştireceğini etkileyen genişliğe sahip olduğunu vurgular (Kaya,1988: 17).

Ünal’a göre meslek, sosyal, ekonomik, bilimsel ve teknolojik boyutları olan, bireysel ve toplumsal yaşam için zorunlu bir iş bölümü sonucu ortaya çıkmış bir uğraş olgusudur (Ünal, Ada, 1999).

Özgüven (1999) ise mesleği; “Bir kimsenin yaşamını sürdürmek, geçimini sağlamak için seçtiği sürekli iş alanıdır,” diye tanımlamaktadır (Özgüven, 1999: 128). Ona göre, meslek sadece para kazanma yolu değil bireyin kendini gerçekleştirme yoludur. Bireyler diğer çeşitli etkinliklerle birlikte, mesleki etkinlikler yolu ile psikolojik gereksinimlerini karşılamaya, kendini gerçekleştirmeye çalışır.

Roe ise meslek için şöyle tanımlamakta: “Bir yetişkin zamanının önemli miktarını neye harcıyorsa o iş onun için meslektir. Bu işin sonucu birey bir kazanç temin edebilir veya etmeyebilir... Bir ev kadını olmak, bu tanıma göre bir mesleğe sahip olmak demektir. Fakat bunun yanında bir baba olmak bir mesleği ifade etmez, çünkü o zamanın çoğunda babalık yapmaz veya bu onun faaliyetlerinin ağırlık merkezi

değildir. Pul koleksiyonu yapmak veya at yarışlarını devamlı olarak takip etmek birer meslektir” (Uysal, 1970:7). Roe, mesleği bireylerin faaliyetlerinin ya da düşüncelerinin ağırlık noktalarına göre çok geniş bir perspektifte ele almıştır. Fakat bireyler bu faaliyetlerinden ekonomik bir kazanç sağlamayı da amaçlarlar.

Nitekim Good, mesleği, bireyin hayatını devam ettirmek için yaptığı ekonomik faaliyetler olarak değerlendirmiştir (Uysal, 1970: 9). Bu değerlendirme de mesleki faaliyetlerin sadece ekonomik boyutunu kapsar. Bireylerin maddi kazanç sağladığı her faaliyet meslek olarak kabul edilir. Bu görüşe göre hırsızlık yaparak geçimini sağlayan bir kişinin yaptığı faaliyet yani hırsızlık bir meslek olarak düşünülebilmektedir.

Uysal' a göre meslek; “Ferdin devamlı olarak gösterdiği ve birçok kuruluşlarda aynı ya da benzeri olan bir grup ekonomik faaliyettir” (Uysal, 1970: 8).

Ülkü, meslek kavramını çeşitli kuruluşlarda benzer pozisyondaki kişilerin yaptıkları benzer işler olarak tanımlamakta ve mesleğin toplumsal açıdan bir yaşama ve davranış biçimi olduğunu söylemektedir. Meslek, toplumsal bir kavramdır. Bireylerin yaptıkları işler, ortak bir özellik kazanıp teşkilatlandığı nispette meslek haline gelir. Aynı zamanda meslek, fert için yalnız geçimini sağlama yolu değil, bir yaşama biçimi ve topluma ait roller kümesidir (Kaya, 1988: 87).

Razon'a göre meslek, belli bir formasyonu gerektiren, bilgi, beceri, ustalık ve ilgi isteyen sürekli iştir (Razon, 2003).

Bu tanımlar ışığında mesleği tekrar tanımlamak gerekirse, Meslek, belli bir eğitim sonucu kazanılan, bireyin devamlı olarak yaptığı, bundan maddi ve manevi kazanç sağladığı ve birçok kuruluşta aynı veya benzeri olan bir grup ekonomik faaliyettir denilebilir.

2.2.2. İş Nedir?

Herhangi bir şeyi ortaya koymak için güç harcanarak yapılan etkinlik, çalışmak anlamlarında kullanılır. Bir kişiden istenilen hizmet veya birine verilen görevdir.

Kulaksızoğlun'a göre iş kelimesi bazen meslek yerine kullanılmaktaysa da iş daha çok gelip geçici olan mesleki faaliyetler için kullanılır. Fazla bir mesleki tecrübe ve

eğitim istemeyen, kolaylıkla öğrenilebilen ve sürekli yapılmayan mesleki faaliyetler iş olarak nitelendirilebilir (Akt: Vurucu, 2010: 10).

İş, çoğunlukla para kazanmak için yaptığımız çalışma; bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak yaptığımız etkinlik, iştir. Finansal analist, İngilizce öğretmeni, personel müdürü gibi görev adları çoğunlukla işinizi tanımlıyor (www.kigem.com, Erişim: 18.10.2015).

2.2.3. Kariyer Nedir?

Kariyer sözcüğü, Türkçe'ye Fransızca "carriere" sözcüğünden geçmiştir. Sözcük, Fransa'nın güneyinde konuşulan Roman kökenli Provençal dilinde "carriera" (araba yolu) anlamına gelmektedir. Fransızca'da kelime; meslek, diplomatik kariyer, bir meslekte aşılması gereken aşamalar, yaşamda seçilen yön, araba yarışına ayrılmış etrafı çevrili alan gibi anlamlarda da kullanılmaktadır (Aydın,2007:3).

Seçilen bir iş yolunda ilerlemek, deneyim kazanmak, gerekli mesleki eğitimleri almak ve daha fazla saygınlık elde etmektir.

Hall'a göre (1994: 264) kariyer, "bir kişinin yaşamı boyunca edindiği işe ilişkin deneyim ve etkinliklerle ilgili olarak algıladığı tutum ve davranışlar dizisidir."

Aytaç'a göre (1997: 20) kariyer, "bir kişinin karşılanabilecek olan olanakları, görkemi, psikolojik ödülleri ve daha iyi bir yaşam biçimini açıklar."

1970'li yıllarda ele alınmaya başlayan bu kavram son zamanlarda iş literatüründe sıkça kullanılan bir sözcük haline gelmiştir. Kariyer, bir insanın çalışabileceği yıllar boyunca herhangi bir iş alanında adım adım ve sürekli olarak ilerlemesi, deneyim ve beceri kazanmasıdır. Kişinin çalışma yaşamı boyunca üstlendiği işlerin bir bütünü olarak tanımlansa da, kariyer kavramı bu tanımın ötesinde daha geniş bir anlam ifade etmektedir. Bir kişinin sahip olduğu kariyeri, sadece onun sahip olduğu işleri değil işyerinde kendisine verilen iş rolüne ilişkin beklenti, amaç, duygu ve arzularını gerçekleştirebilmesi için eğitilmesi ve böylece sahip olduğu bilgi, beceri, yetenek ve çalışma arzusu ile o işletmede ilerleyebilmesi anlamını taşır (Bayraktaroğlu, 2003: 117).

Kariyer, bireyin işe başlangıcından emekliliğine kadar olan süreçte, aynı örgüt içinde aynı iş için çeşitli görevler alarak yükselmeyi ifade ettiği gibi mesleğin değişik alanlarında faaliyet gösteren farklı örgütlerde farklı işlerde çalışmayı da ifade eder (Çalık ve Ereş, 2006: 32–33).

Bir başka tanıma göre kariyer, kişinin yaşamı boyunca edindiği işle ilgili tecrübeleridir. Kariyer kavramı açıkça iş kavramını kapsamakla birlikte, kişinin iş dışı yaşamı ve bu yaşamdaki rolleri de kavramla beraber anlaşılmasına çalışılmalıdır (Can, 1999: 303–304). Kariyer, sosyal yaşam ve iş hayatının, çalışan yaşamındaki önemiyle birebir ilişkilendirilen bir kavramdır (Burack, 1988: 39). Dolayısıyla; yüksek gelir arzusu, sorumluluk alma, toplumsal statü, saygınlık ve güç elde etme fikirleri kariyer kavramının yaşamın bu iki farklı kutbu arasında bağlayıcı roller üstlendiğinin göstergesidir.

Dünyadaki hızlı değişim, kariyer kavramının da değişik açılardan ele alınmasına yol açmıştır. Hall (1986), geleceğin kariyer kavramını “sürekli değişen (protean)” ve ya örgüt tarafından değil birey tarafından yönlendirilen ve kendini tanıma, adaptasyon gerektiren bir süreç olarak tanımlamıştır (Guthrie, Coate, Schwoerer, 1997: 371). Kariyer üzerine oluşturulan yeni anlayış; genellikle kariyeri çok yönlü kariyer tanımı ile açıklamaktadır. Çok yönlü kariyer; şu iki faktöre göre değişen kariyer olarak tanımlanır (Çetin, 1996: 331).

1. Kişinin kabiliyetleri ve ilgilerindeki değişimler
2. İş ortamındaki değişimler ve değerlendirmeler.

Çok yönlü kariyer anlayışında ilerleme yataydır, geleneksel yükselme anlayışının aksine (dikey hareketlilik) bireylerin rekabet alanını, iş ve diğer kişilerle bağlantılarının genişletilmesi esastır. Çok yönlü kariyerde amaç, öğrenme, psikolojik başarı ve kişisel gelişimdir. Geleneksel kariyer anlayışında ise amaç, ilerleme, başarı, başkalarının gözünde saygı görmek ve güçtür (Howell, 2005: 3). Klasik kariyer tanımı ile karşılaştırıldığında personelin kendi kariyerlerini yönetmek konusunda asıl sorumluluğu aldıkları görülür. Çok yönlü kariyer anlayışı, çalışanların bir örgütte yalnızca yukarıya doğru yükselme veya tek bir konuda uzmanlaşmaları yerine, çeşitli alanlarda kişisel gelişim odaklı, hazır bilgiyi kullanan değil bilgiyi kendisi araştırıp

bulan ve tüm bunların sonucunda psikolojik tatmine ulaşan bireyler konumuna getirmiştir.

Genel olarak söylemek gerekirse, kariyer, kişinin yaşamı boyunca çalıştığı işler ile ilgili mevkilerdir (Özgen, Öztürk ve Yalçın, 2002: 179).

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı gibi kariyer kavramının odak noktası insandır. İnsan Çalışma hayatına atıldığı ilk günden itibaren bazı ihtiyaçlarını karşılama ve bazı beklenti ve arzularını tatmin etmek, geleceğe yönelik işinde ilerlemek, başarılı olmak ister. Bu anlamda kariyer kişinin hayatı boyunca gerçekleştirdiği faaliyetler olarak da tanımlanır. (Sağ, 2004: 18)

2.3. Meslek Seçimi

İnsan hayatında çeşitli kritik dönemler vardır. Gençlik dönemi de bu kritik dönemlerden birisidir. Bu dönemde alınması gereken zor kararlardan birisi iş seçimi, diğeri eş seçimidir. Eş seçimi bizim çalışmamızın dışındadır.

Gençlik döneminde birey yetişkin rolünü üstlenerek bir seçim yapar ve sorumluluk yüklenmeye başlar. Genç bu seçim doğrultusunda arzu ve isteklerini gerçekleştireceği ve hayatını idame ettireceği ilgi ve yeteneklerine göre bir meslek seçer (Altun, 2000: 75).

Demokrasi ile yönetilen toplumlarda, bireylerin sahip olması gereken özelliklerin başında doğru karar verebilme gücü gelir. Bu bireylere tanınan seçme özgürlüğünün doğal sonucudur. Özgür İnsan yaşamı boyunca, çok çeşitli konularda birçok kararlar vermekte, tercihler belirtmektedir. Ancak bunların en önemlisi, gelecekte yaşam tarzını belirleyecek olan meslek seçimi kararıdır (Kuzgun, 1994: 50).

Meslek seçimi yapacak gencin yapması gereken en önemli işlerin başında meslekleri tanımının yanında meslek alanlarını bilmesi gerekir. Örneğin; sağlık alanları, teknik alanlar, beşerî alanlar gibi her bir mesleğin kendine göre il ve yetenek düzeyi vardır. Mesleği seçecek gencin bu mesleğin özelliklerini iyi araştırması gerekir. Gencin donanımı ilgi ve yetenekleri, seçeceği mesleğin özellikleri ile uyuyorsa seçme işlemi kolaylaşır. Mesleğin özellikleri, gencin ilgi ve yetenekleri

ile uyuşmuyorsa, o meslek seçilmişse bile gencin zorlanacağı ve mutsuz olacağı aşikârdır.

Meslek seçimi, bireyin tercih ettiği yani girmek istediği meslekler arasından birini ayırması ve buna girmesi için çaba göstermesidir, bir insan mesleği seçmekle yaşam tarzı konusunda da seçim yapmış olur. Çünkü meslek kimlerle etkileşimde bulunacağımızı ne giyip ne giymeyeceğimizi, evliliğimizi ve bunun gibi birçok şeyimizi etkileyecektir (Sarıkaya, Khorshid, 2009: 395).

Mesleği sadece para kazanma aracı olarak görmemek gerekiyor. Meslek, her şeyden önce yetenekleri kullanma, kendini gerçekleştirme ve geliştirme yoludur. Birey kendisinin hoşuna giden bir işi yaptığı zaman yorgunluk duymaz, dolayısıyla stres denilen iş hastalığına da yakalanmaz (Kars vd., 2014: 188).

2.3.1. Meslek Seçimi Nasıl Yapılmalı?

Meslek seçimi isteklerle olanakları uzlaştırma işlemidir. Bu işlemi iyi biçimde yapabilmenin önkoşulu, kişinin beklentilerini ve yeteneklerini önem sırasına koyabilmektir. Bunu yapabilmek için de kişinin kendini objektif olarak değerlendirmesi ile mümkün olur. Bireyin kendini sağlıklı bir biçimde değerlendirebilmesi için etrafa olduğundan farklı görünme kaygısını bir yana bırakarak veya yakınlarının isteklerini karşılama zorunluluğu duymadan, kendini dinlemesi gerekir (Kuzgun, 1994: 54).

Asıl soru “bugün hangi meslekler gözde, hangisinde çok para kazanabilirim? Yerine ben hangi işi iyi yapabilirim. Hangi ortamlarda ve koşullarda mutlu olurum? sorularına yanıt aranmalı, kendini ve seçenekleri tarafsız bir tutumla, etraflıca inceleyip değerlendirdikten sonra, kararını kesinleştirmelidir (Kuzgun,1994: 55).

Bireyin meslek seçimi yaparken doğru ve isabetli karar verebilmesi için izleyebileceği adımlar şu şekilde sıralanabilir (www. meb.gov.tr, Erişim:11.12.2015).

- Yeteneklerin belirlenmesi (ben ne yapabilirim?)
- İlgi alanlarının belirlenmesi (ben neleri yapmaktan hoşlanırım?)
- İş değerlerinin belirlenmesi (ben ne istiyorum?)
- Kişilik özelliklerinin belirlenmesi (karakterim nasıl?)
- İlgi duyulan mesleklerin incelenmesi.

2.3.2. Üniversite ve Bölüm Seçimi Nasıl Yapılmalı?

Meslek ve üniversite seçimi, ortaöğretimde alan seçimi ile başlar. Yetenek ilgi ve değerlerinin farkında olan, bu özelliklerini mesleklerle bağdaştıran kişinin hedef belirlemesi daha kolay olacaktır. Hangi derslerde daha kolay öğrendiğinin, hangilerinde daha çok zorlandığının farkında olan öğrenci alan seçimini daha sağlıklı yapabilir. Doğru alanı seçmek başarılı bir okul hayatı sürdürmeyi sağladığı gibi meslek tercihinin daha uygun üniversite bölümlerini belirlemeyi kolaylaştıracaktır. Ülkemizde üniversite ve bölüm seçiminin maalesef son sınıfta ve alınan puana göre yapıldığını gözlemlemekteyiz. Üniversite ve bölüm çeşitliliğinin artması zaten zor olan bu seçimi iyice güçleştirmektedir. 9. sınıf ile 11. sınıf arasında sınav sürecine girmeden meslek, üniversite, bölüm seçimi konularını araştırmak öğrenciye avantaj sağlayacaktır. Son sınıf ve tercih sürecinde yapılan araştırmalar kaygı düzeyini artıracak hata yapma olasılığını yükseltecektir. Üniversite ve bölüm seçerken mesleki rehberliğin önemi artmaktadır. Başta aile olmak üzere rehber öğretmen, seçeceğiniz mesleği icra eden kişi, seçeceğiniz bölümün üniversite hocası ve öğrencisi, akran gurupları ve meslek odalarının görüşlerine başvurulmalıdır.

Şüphesiz yaşamımızı tatmin edici ve aynı zamanda mutlu bir şekilde sürdürebilmemiz için meslek ve üniversite seçimine sadece “hayatı kazanma” olarak bakmak yeterli değildir. Mutluluk için yaptığımız faaliyetlere ilişkin ilgi ve yeteneğimizin de olması gerekmektedir. Bu açıdan bakacak olursak doğru bir meslek ve üniversite seçimi için dikkat edilmesi gereken birkaç faktörü ele almak yerinde olacaktır. Gençlerin üniversite ve bölüm seçmeden önce kendisi ve seçimi ile ilgili cevaplandırması gereken sorular bulunmaktadır (Pekkaya, Çolak, 2013).

Üniversite ve Bölüm Seçmeden Önce Cevaplanması Gereken Sorular

- Nasıl bir insansın, neyi yapmaktan hoşlanırsın?
  - Güçlü ve zayıf yanların neler?
  - Çocukluğunda hangi oyunları oynamaktan hoşlanırdın?
  - Hangi etkinliklere katılmaktan hoşlanırsın?
  - Özel yeteneklerin var mı?
  - Okul ortamında neler yaşıyor, neler hissediyorsun?
  - Hangi derslerde başarılı ve aktifsin?
  - Okul dışında neler yapmaktan hoşlanırsın?
  - Düzenli misin?
  - İnsanlarla bir arada olmaktan hoşlanır mısın?
  - Para senin için çok mu önemli?
  - Şöhret senin için ne kadar önemli?
  - Nasıl bir üniversite ve bölüm seçimi yapmalı?
  - Öncelik bölüme mi, üniversiteye mi verilmeli?
  - Alınan puana göre mi tercih yapmalı yoksa istenilen bölümün puanı alınmasıya kadar sınava girmeye devam mı edilmeli?
  - Yüksek gelirli bir iş mi? mutlu olacağım bir iş mi?
  - Geleceğin mesleği mi yoksa popüler meslekler mi?
  - Yüksek statülü meslek mi yoksa kişiliğime uygun meslekler mi?
  - Ailemin istekleri mi önemli yoksa kendi seçimim mi?
  - Garantili bir iş mi yoksa iş garantisi 4- 5 yıla değişiyor mu?
- (www.gopram.meb.k12, Erişim:30.11.2015).

Üniversiteye Gidiş Sebebi

- Meslek edinmek için mi?
- Diploma almak için mi?
- İş bulmak için mi?

- Kariyer sahibi olmak için mi?
- Düzenli bir hayata sahip olmak için mi?
- Sosyal çevre edinmek için mi?
- Adam olmak için mi?
- Kız arkadaş veya evlenmek için mi?

İdeal Bir Üniversitede Olması Gereken Özellikler

- Kişisel gelişiminizi tamamlamanıza katkı sağlamalı
- Düşünce dünyanızı geliştirmeli
- Bireysel araştırma yapabilmeyi öğretmeli
- Grupla çalışma yeteneği vermeli
- Olaylara farklı bakmayı sağlamalı
- Girişimcilik ve yenilikçilik ruhu vermeli
- Analitik ve özgür düşünmeyi öğretmeli
- Teknoloji üretmeli ve teknolojiyi takip etmeli
- Genel kültürümüzü artırmalı
- Meslek edinmemize katkı sağlamalı

Üniversiteli gençte olması gereken özellikler

- İnisiyatif alabilen
- Takım çalışmasında yer alabilen
- Kriz yönetimine sahip olan
- Akıl yürütme ve yargılama yeteneği olan
- Konuşma ve dinleme becerisine sahip olan
- Yabancı dili kullanabilen
- Sosyal zekâyâ sahip olan
- Networke sahip olan
- Teknolojiyi takip edip, kullanabilen

2.3. 3. Meslek Seçiminde Yanlış İnanışlar ve Genellemeler

İnsanlar çevresiyle iletişim kurabilmek için çeşitli inanç ve kalıplar oluşturmaktadır. Bu inanç ve kalıplar bireyin davranışlarına yön verir. Yine bu inanç ve kalıplar ne kadar doğru yapılmışsa bireyin hedefine gitmesine o kadar yardımcı olur (Mitchell, Krumboltz,1996:233). Kariyer hedefleri, değerleri karşılayacağı umulan hareketlere göre oluşturulur. Değerlerin net olmaması ya da değerler ile seçimlerin uyuşmaması, güdülenmeyi ve doğru karar vermeyi olumsuz yönde etkilerken doyumsuzluğa da neden olabilmektedir (Brown, Crace, 1996: 211).

Değerler, hareketleri yönlendiren inançlar ve duygulardır. Meslek seçimi kararının sağlıklı bir biçimde oluşturulmasını güçleştiren bazı etmenler vardır. Bunların bir bölümünü gençlerin çalışma dünyası ve insan nitelikleri hakkında edinmiş oldukları birtakım inançlar ve genellemeler oluşturmaktadır (Pekkaya, Çolak, 2013).

Yanlış İnanış ve Genelleme Örnekleri

1-Ülkemizde insanlar istedikleri mesleklere giremiyorlar: Bu cümlede haklılık payı var gibi görünse de hatalı ve yanlış bir genellemedir. Bazı yoksul öğrencilerin maddi imkânlardan dolayı istedikleri mesleğe giremediği doğrudur. Varlıklı oldukları halde yanlış alana yerleşen öğrencilerin olduğunu gözlemlenmektedir.

2- İnsanın toplumda saygı görmesi için saygın bir mesleğin üyesi olması gerekir: Saygı görme, her insanın en doğal hakkıdır. Ancak bunu saygın bir mesleğin üyesi olarak sağlama beklentisi pek gerçekçi değildir. Ayrıca meslekleri saygın olan ve olmayanlar olarak ayırmak da doğru değildir. İnsan bir mesleğin başarılı bir üyesi olursa saygınlık kazanır.

3- Yaşam boyu sürdüreceğim mesleğimi seçme aşamasındayım: Çok hızlı bir değişimin yaşanmakta olduğu çağımızda insanların ömürlerini tek bir meslekle tamamlama olasılığının azalmakta olduğu gözlenmektedir.

4- Üniversiteye bir girsem gerisi kolay: Hemen hemen üniversiteyi kazanan tüm öğrenciler şu görüşte birleşmişlerdir. Üniversitede çalıştığım kadar, üniversite hazırlıkta çalışaydım şimdi çok daha iyi konumda olurum. Üniversite kazanmakla iş bitmiyor. Diplomayı alıp kariyer gelişimini tamamlamak gerekiyor.

5- İnsan ancak dört yıllık bir üniversite eğitimi görürse güvenceli ve saygın bir meslek edinebilir: Bazen 2 yıllık mezunların dört yıllık mezunlara oranla daha kolay iş bulduklarını gözlemlemekteyiz.

6- Önce iyi bir üniversiteye girmeli, hangi bölümü olduğu önemli değil: Bu anlayış önceden geçerliydi. Meslek başarısında mezun olunan üniversitenin kalitesinden önce kişinin kalitesi etkili olmaktadır.

7- Üniversite meslek edinmek için gidilen yerdir: Sadece meslek edinmek değil, bilgiyi araştıran geliştiren aynı zamanda kültür kazanılan yerlerdir.

8- Üniversite gezme, eğlenme yeridir: Bu yargıya da hatalı ve eksiktir. Klüp ve topluluk faaliyetleri liseye göre daha fazladır ama seminerler, paneller kongreler ve sertifika programları da yoğun bir şekilde bulunmaktadır.

9- Bir kere bir üniversiteye yerleştin mi bir daha hayatta başka bölüme giremezsin: Önceden sınav sisteminin tekrar girişte orta öğretim başarı puanını büyük kesintiye uğratması gibi nedenlerden dolayı haklılık payı olan bir inanıştı. Fakat merkezi yerleştirme yatay geçiş imkânı ve orta öğretimin etkisinin azaltılması gibi etkenler. Öğrencilerin kolay bölüm, fakülte ve üniversite değiştirmelerini sağlamaktadır.

10- İş dünyası (özel sektör) yabancı dille eğitim veren üniversite mezunlarına iş bulmada öncelik tanıyor: İnternet ve gazete ilanlarında eskisi gibi bu yolla personel seçilmiyor. Zaten bir dili bildiğiniz kabul ediliyor. Alan derslerinin tamamını yabancı dille alan öğrencilerin alan bilgileri de tartışmalı. Literatüre hâkim olmadıkları düşünülmektedir (www.sosyalhizmetuzmani.org, Erişim:11.12.2015).

2.3. 4. Meslek Seçiminde Soy Ağacı Tekniği

Gladding' e göre soy ağacı bir bireyin aile kökenlerine ilişkin bilgilerin görsel bir sunumudur. Soy ağaçları en az üç kuşağı içine alırlar ve aile üyeleri arasındaki ilişkileri incelerler. Goldenberg' e göre soy ağacı tekniği sayesinde insanlar bilgi toplarlar, hipotez kurarlar, geçmiş ve şimdiki olayların içeriğindeki değişimleri izlerler (Akt: Işık, 2008: 88).

Meslek Seçiminde Soy Ağacı Tekniğinin Kullanım Alanları

1-Aile Danışmanlığı

2- Kariyer Psikolojik Danışmanlığı

3- Okul Psikolojik Danışmanlığı

4- Sosyal Hizmet (Madde Bağımlılığı, İş bağımlılığı)

5- Sağlık Alanında

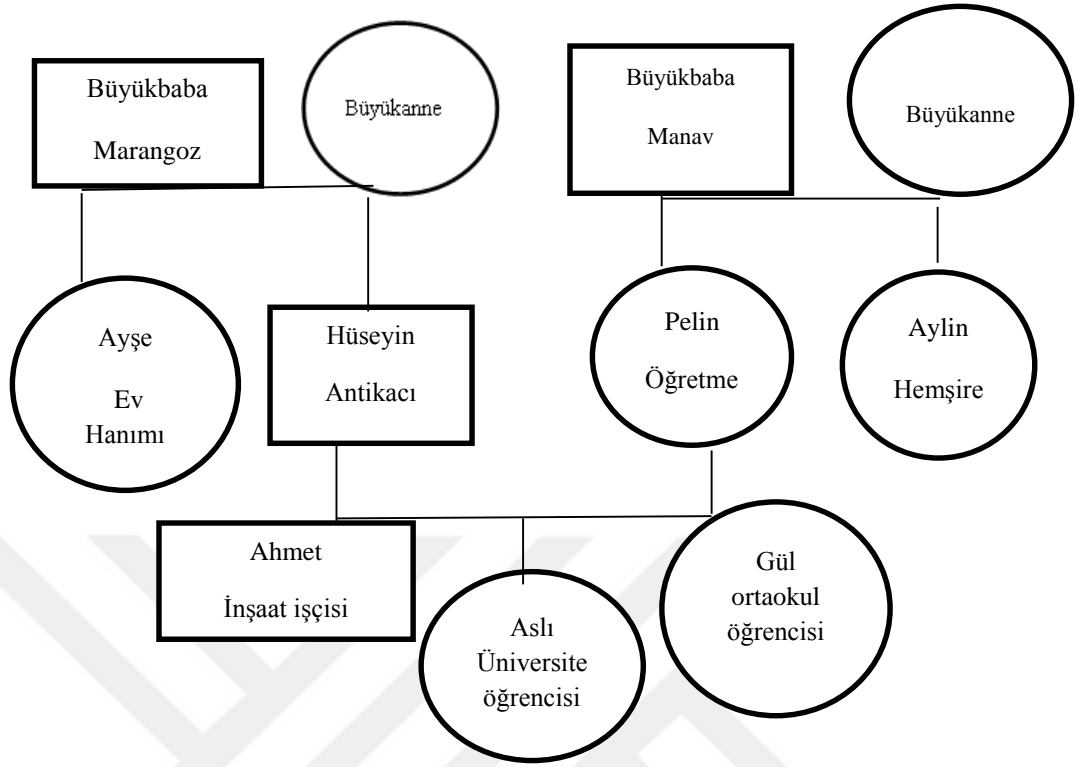
Üzerinde duracağımız alan aile danışmanlığı, okul psikolojik danışmanlığı ve kariyer psikolojik danışmanlığıdır. Soy ağacı tekniği ilk olarak Murray Bowen tarafından 1960'lı yıllarda psikodinamik aile terapisinde kullanıldı. Soy ağaçları, nesilden nesile aktarılmış olan davranış örüntülerini görsel bir şekilde sunarlar (Gladding, 1998: 3).

Okul psikolojik danışmanlığında ilk orta ve lise kısmında danışmanlar öğrencilerin ilgilerini belirlemede, meslekleri tanımada ve meslek seçiminde bu tekniği uygulayarak daha doğru bir yönlendirme yapabilirler.

- İlköğretimde mesleklerle ilgili farkındalık için,
- Ortaöğretimde (2. kademe) kendisi ve iş dünyası hakkında daha detaylı bilgilere sahip olabilmesi için
- Lisede ya da üniversitede kariyerle ilgili kararların verilmesinde aile faktörleri ve ailenin etkilerini belirlemek için kullanılmaktadır (www.yozgatram.meb.k12.tr, Erişim: 30.10.2015).

Kariyer psikolojik danışmanlığında ilk olarak Okiishi, Gysbers ve Moore tarafından kariyer danışmanlığına adapte edilerek 1987 de kullanılmıştır. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırma öğrencilerin %23,2 sinde meslek seçiminde ailenin etkisi olduğu saptanmıştır (Işık, 2007).

Şekil 1. Meslek Seçimi Konusunda Soy Ağacı Örneği (www.yozgatram.meb.k12.tr, Erişim: 30.10.2015).

2.3.5. Mesleki Karar – Kararsızlık

Demokrasi ile yönetilen toplumlarda, bireyin sahip olması gereken özelliklerin başında doğru karar verebilme gücü gelir. Bu bireylere tanınan seçme özgürlüğünün doğal sonucudur. Özgür insan yaşamı boyunca, çok çeşitli konularda kararlar vermekte, tercihler belirtmektedir. Ancak bunların en önemlisi, gelecekte yaşam tarzını belirleyecek olan meslek seçimi kararıdır (Kuzgun, 1994: 50).

Birey, doğumundan ölümüne kadar geçen süre içinde, sürekli olarak karar vermesini gerektiren problem durumlarıyla karşılaşmaktadır. Bu bağlamda, karar verme gelişimsel bir olgu olarak ele alınmaktadır. Verilen kararların niteliği ve niceliği, bireyin içinde bulunduğu gelişim dönemine ve karar verilmesini gerektiren durumun özelliklerine göre değişmektedir. Mesleki karar verme süreci yoğun bir çaba gerektirmektedir. Bireyler daha çok araştırma yapmaları ve daha çok çalışmalarını gereken bir düşünce yapısına girmeleri için yönlendirilmelidir (Vurucu, 2010: 21).

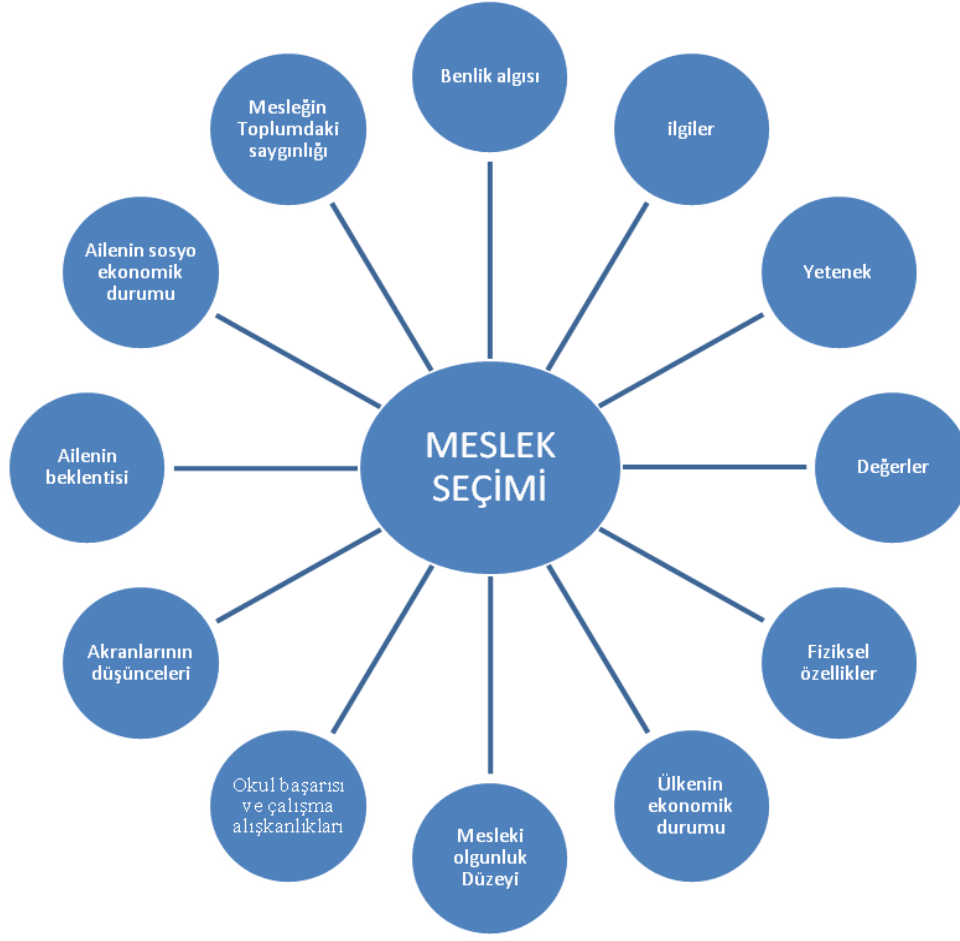
Ergenlik dönemine gelen bu süreç 17-18 yaşına tekabül etmektedir. Bu yaş aralığındaki gencin zaten kendine göre aile, arkadaş, okul ve ergenlik sorunları vardır. Bu kadar problemin üzerine bir de üniversite, bölüm seçimi ve meslek kararı eklemek genci iyice kararsızlaştırmaktadır.

2016 ÖSYM verilerine göre Türkiye’de 183 üniversite, 573 anadal, 22.309 program bulunmaktadır (www.dokuman.osym.gov.tr, Erişim:15.10.2016). Türkiye İŞKUR Samsun İl Müdürü Bayer’e göre Türkiye’de tanımlanmış 500, dünyada tanımlanmış 42 bin meslek bulunmaktadır (www.memurlar.net, Erişim: 07.10.2015).

Üniversite, bölüm ve meslek seçimlerinin çok alternatifli olması gençleri karasızlığa sürüklemektedir. Bireyin bu süreci sağlıklı atlatabilmesi için destek alması gerekmektedir. Bu desteğin en büyüğü aileden gelmelidir. Ayrıca gitmek istenilen bölümün öğrencilerine ulaşmak, kariyer danışmanının görüşünü almak ve meslek temsilcileri ile de görüşmekte fayda vardır. Bu yöntemi uygulayan genç hem meslek seçim sorumluluğunu paylaşacak hem de araştırma yaptığı için hata yapma olasılığını azaltacaktır.

2.3.6. Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler

Bireyin kendine ve topluma daha faydalı olabilmesi için uygun meslek seçmesi önemli bir konudur. Meslek seçerken, bireyin dikkate alması gereken çok sayıda kriter vardır. Meslek seçimini çok sayıda faktör etkilemektedir. Meslek seçiminde yalnız bir kriter yerine, mesleğin sağlayacağı gelir avantajları, kariyer imkânı, iş güvencesi unsurları vb. onlarca kriterin söz konusu olduğu bilinmektedir. Meslek seçiminde rasyonel davranmak, ancak karar verecek olan bireylerin kriterleri dikkate almasıyla gerçekleşebilir. Bu kimsenin seçtiği meslek onun işinde başarısını, nerede oturup kiminle evleneceğini ve kimlerle etkileşimde bulunacağını dahi belirlemektedir (Pekkaya, Çolak, 2013: 798-799).

Şekil 2. Meslek Seçimini etkileyen Faktörler (Çınar, 2011: 4)

Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler aşağıdaki şekilde kategorize edilebilir:

1- Biyolojik etmenler

- a. Bireyin fiziki özellikleri
- b. Cinsiyet
- c. Beden yapısı
- d. Görme ve işitme durumu

2- Sosyolojik etmenler

- a. Duyguları değerleri
- b. Aile ile ilişkileri
- c. Bağlı olduğu arkadaş çevresinin beklentileri

- d. Ailenin sosyallik düzeyi
- e. Yakın ilişki kurduğu kişiler
- f. Psikolojik veya kişisel etmenler
- g. Bireyin ihtiyaçları
- h. Bireyin duyguları değerleri, tutumları
- i. Bireyin ilgi ve yetenekleri

3- Ekonomik etmenler

- a. Ailenin ekonomik düzeyi
- b. Çevrenin yada ülkenin ekonomik durumu
- c. Otomasyon ve teknik gelişmeler
- d. Toplumun insan gücü ihtiyacı

4- Politik etmenler, cemiyetler ve odalar

- a. Mesleğe girme imkânları
- b. İş bulma imkânları
- c. Değişik eğitim ve yetişme fırsatları (Kepçeoğlu, 1997: 58).

Birey bir sosyal varlıktır. İçinde yaşadığı toplumdaki etkilenebilir. Bu etkiyi bireyin meslek seçiminde de görmek mümkündür. Bireyin meslek seçimine etki eden faktörler genel olarak bireysel ve toplumsal olmak üzere ikiye ayrılabilir (Koç, 2003: 71).

1- Bireysel Faktörler:

- a. İlgi
- b. Yetenek
- c. İhtiyaç

2- Toplumsal Faktörler

a. Çevre

- Aile

- Arkadaş grubu

- Kitle iletişim araçları

b. Meslek Geliri

c. Baba mesleği

d. Okuldaki Dallar (Fen, edebiyat, matematik)

Kuzgun (2006)'a göre meslek seçimini karmaşık bir davranıştır. Bu davranışın oluşup gelişmesinde yetenekler, ilgiler, değerler, ihtiyaçlar gibi psikolojik, sosyo ekonomik düzey ve cinsel rol algısı gibi sosyal faktörler etkili olmaktadır (Kuzgun, 2006: 23).

Bütün bu tanımlardan yola çıkarak meslek seçimini etkileyen pek çok unsur vardır. Bu unsurları sınıflandıracak olursak biyolojik, sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve politik etmenler olarak karşımıza çıkar. Bu kategorilerin dışında rastlantıların da meslek seçiminde etkili olduğu bilinmektedir. Savaşlar, doğal yıkımlar, piyangodan çıkan para, ölümler rastlantısal meslek seçimine örneklendirilebilir. Bunun yanında okul hayatını bırakıp iş hayatına geçen bireyin rastlantılar sonucu mesleğini bulduğu da gözlemlenmiştir. Ayrıca rehber öğretmenlerin uygun gördüğü meslekleri seçmek, beğenilen birilerinin yaptığı mesleği yapmayı istemek, iş bulması kolay olan popüler mesleklere yönelmek, hayalindeki ve idealindeki meslekleri istemek, mesleğin cazibesi, daha fazla para kazanılan mesleği seçme, toplum içinde prestiji olan mesleğe yönelme gibi pek çok faktör de meslek seçiminde etkilidir (www.egelisesi.k12.tr, Erişim: 29.11.2015).

Gençlerin dönem itibariyle kararların çok zor verildiği, yeteneklerin tam olarak ifade edilemediği ve ilgilerin çok sık değiştiği bir süreçte meslek seçiminin ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Gençlerin büyük bir kısmı meslekler hakkında bilgi donanımına sahip olmadıklarından ya da sahip olduğu özellikleri o evrede tam olarak kavrayamadığından meslek seçimi sırasında bir bocalama devresi geçirirler. Hem meslek seçiminin etkileyen faktörlerin çok olması hem de ergenlik sorunlarının bu döneme gelmesi gencin kendisi için doğru karar verme sürecini olumsuz etkilemektedir. Kendini tanıyan, meslekleri iyi araştıran, toplumsal konjonktürü gözlemleyen, karar sürecinde aile, rehber öğretmen, meslek çalışanı ve bölüm öğrencilerinden bilgi alan gençlerde meslek seçiminde hata payı azalacaktır.

2.3.7 Meslek Seçiminde Ailenin Etkisi

Ailenin çocuk üzerindeki etkileri, çocuk daha anne karnındayken başlar. Kişiliğin temelleri ilk beş altı yıl içinde atılmaktadır. Anne-baba-çocuk arasındaki etkileşim ve iletişim, çocuğun gelişimini doğrudan etkileyen en önemli etkenlerden birisi ailedir. Gençlik döneminde ergenin ailesine çok önemli görevler düşmektedir. Anne babanın bu dönemde genci hep tenkit ederek arsız yapmak yerine, ona anlayışlı ve hoşgörülle yaklaşması gerekmektedir (Elmacıoğlu, 2004).

Anne baba beklentisi çocuğun yeteneğinin üstünde olduğu zaman çocuğun cesareti kırılır. Çocuk anne babasının hayal kırıklığına uğratmaktan çekindiği için yeni girişim ve denemelerde bulunmaktan korkar. Anne baba ve öğretmenlerin yüksek başarı taleplerini karşılaya bilmede güçlük çeken öğrencilerin benliklerinin olumsuz geliştiği, bu durumun başarı düzeylerini daha da düşürdüğü ifade edilmektedir (Can, 1992).

Aile, çocuğun yeteneğinin olmadığı, zorlandığı durumlarda kendisine gerekli olan desteği göstermelidir. Aile çocuğun yeteneklerini çok iyi tanırsa, yetenekleri doğrultusunda yetişmesi, gelişmesi ilerde iyi bir mesleğe sahip olabilmesi için doğru ve sağlıklı bir yönlendirmede bulunabilir. Aile kendi özlemleri ile çocuğun beceri ve yeteneklerinin sınırları arasında gerçekçi bir denge kurmalıdır (Yavuzer, 1996).

Çocuklarında sorumluluk duygusu geliştirmek isteyen, demokratik aile ortamı oluşturmaya çalışan anne ve babalar çocuklarının kararlarına güvenmeyi öğrenmek

zorundadır. Unutulmamalıdır ki günümüzde çocuğunun yanında olmayı denemeyen birçok anne ve baba zaman içinde çocukları ile ilişkilerinin köptüklerini görmekteirler. Anne ve babanın çocuklarının kararlarına güvenmelerini onları rahatlatır. Çocuğun kendi istekleri ve yetenekleri doğrultusunda seçim yapmasına izin verilmelidir (Kuzgun, 2003).

Aile içinde ana babaların çocuklarına karşı olan tutumlarının çocuğun gelişimi açısından çok önemli olduğu görülmektedir. Ana-babaların çocuklarına karşı tutumları genelde üç grupta ele alınmaktadır.

a-Otoriter Tutum

b-Koruyucu Tutum

c-Demokratik Tutum

Anne babaların çocuklarının meslek seçimi konusunda sadece otoriter, koruyucu ve demokratik tutumları etkili olmuyor. Ebeveynlerin meslek seçimi konusunda bilgisi artıkça yönlendirme konusunda daha olumlu tavır sergilemektedirler (Vurucu 2010:27).

Grimstad (1990)'da göre; mesleki gelişim sürecinde, kişisel is entegrasyonu hissini oluşması için gereken değerler ve yeteneklerin gelişimi açısından ailenin öncelikli ortam olarak önemli rol oynadığını ortaya koyulmuştur. Ana babanın, çocuğun meslek seçimine etkisini su noktada toplayabiliriz (Kuzgun, 2000:110).

1. Ana baba çocuğun bazı yeteneklerini gösterici ortamlar hazırlarken bazılarını ihmal etmekte hatta bastırmaktadır. Bireyin sahip olduğu genel ve özel yeteneklerde ve yaratıcılık, gibi kişilik özelliklerinde katılım payı büyük olmakla birlikte çevrenin etkisi de ihmal edilmeyecek derecededir. Ana baba tercih ettikleri yeteneklerini geliştirebilmesi için çocuğa olanaklar sağlayabilir ve çocuğun o yeteneklerle ilgili alanlardaki çalışmalarını ödüllendirerek pekiştirebilir. Çocuğun psikolojik enerjisini tercih edilen yeteneklere yoğunlaştırması diğer yeteneklerini ihmal etmesi demektir.

2. Ana babalar belli mesleklere karşı olumlu ve olumsuz tutumlarını çocuklarıyla paylaşmaktadır. Bir kimsenin su veya bu mesleğe karşı olumlu veya olumsuz tutumunun çok kere kendi doğrudan yaşantıları ile değil çevreden daha özgül olarak

ana babadan aldığı sözlü ve sözsüz mesajlarla biçimlendiği söylenmektedir. Ana babalar mesleklere karşı tutumlarını olduğu kadar iş veya meslek değerlerini de çocuklarına aşılamaktadır. Ailenin paraya ve sosyal güvenceye verdiği önem ile çocuğun ekonomik ve güvenlik değerleri arasında da anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır.

3. Ana baba çocuğun benlik kavramını biçimlendirmede başrolü oynayan kimselerdir. Bireyin bütün davranışlarının ve kararlarının gerisinde, onun kendini algılama biçimi yatmaktadır. Benlik kavramı adı verilen bu kendini algılama biçimi, meslek seçimi kararını da belirleyen en önemli faktördür.

4. Benlik kavramı, yani kişinin kendine ilişkin algıları, çeşitli alanlarda yapıp ettiklerini değerlendirmesi sonucunda edindiği yargılardan oluşmaktadır. Olayları ve durumları “gerçekçi” bir gözle değerlendirebilen ana babalar çocuklarından yeteneklerine ve ilgilerine uygun alanlarda başarı beklerken, gerçekçi olamayan ana babalar çocuktan yeteneklerinin üzerinde ve ilgilerinin dışında bulunan alanlarda başarı beklemektedirler.

5. Bebeklikte temel gereksinimlerin karşılanma biçiminin ve derecesinin, bebeğin kapasitesini oluşturan bazı özelliklerin ileride gelişmesine ve bazılarının körelmesine neden olmaktadır. Çocuğun bağımlı olduğu bebeklik döneminde ihtiyaçlarının yeterince karşılanmaması temel güven duygusunun gelişmemesine yol açmaktadır. Böyle durumlarda çocuk ana babasına karşı öfke ve kırgınlık gibi olumsuz duygularla yüklü olduğu için, onların değerlerini içselleştirememektedir.

Anne-babaların mesleksel düzeyleri ne kadar düşükse, çocuklarına sağladıkları eğitim de o derece azdır. Bunun yanı sıra anne-babanın eğitim düzeyi yükseldikçe eğitime bakış açısı ve tutumları farklılaşmaktadır. Çocuğun okulla ilgili her türlü sorunuyla yakından ilgilenmektedir. Ev ödevleri, okul tercihleri, arkadaş çevresi, ergenlik sorunları gibi pek çok durumda çocuğuna daha fazla yardımcı olabilmektedirler. Diğer yandan anne-babalar davranışlarıyla, eğitim düzeyleriyle, sahip oldukları meslekleriyle çocukları için bir modeldir.

Orta sosyo-ekonomik seviyedeki ailelerin çocuklarının daha yüksek itibarlı mesleklere yöneldikleri görülmektedir (Kulaksızoğlu, 2000:182). Ayrıca ana-babanın

özellikle annenin eğitim düzeyi ile üst düzey mesleklere yöneliş arasında da ilişki saptanmıştır (Kuzgun, 2000:103). Aileye ait bireyin meslek seçimini etkileyen özellikler arasında ailenin ekonomik düzeyi önemli bir belirleyici gibi görünmektedir. Alt, orta ve üst ekonomik seviyeye mensup olarak ayrılabilen aileler, buldukları ekonomik duruma göre ileriye yönelik farklı beklentilere sahiptirler (Helen Bee1994: 347).

Türkiye’de eğitimsel ve mesleksel arzu ve beklentilerin belirlenmesi ile ilgili sınırlı sayıda çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların ortak sonuçlarına göre, devlet liselerinde okuyan son sınıf öğrencilerin eğitimsel ve mesleksel arzu ve beklentilerini açıklayan en önemli değişken olarak “ailenin arzusu” bulunmuştur. Ailenin arzusu, sosyo-ekonomik yapı, cinsiyet ve diğer değişkenlerden bağımsız olarak daha anlamlı halde bulunduğu sonucundan yola çıkarak çocuğun aileyi memnun etme, aile tarafından kabul görülecek bir eğitim olma ve mesleğe sahip olma arzusu aslında onun değil ailesinin arzusu olduğu yargısına varılmaktadır (Tezcan1997;99).

Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ile öğrencinin başarısı arasında doğru orantı vardır düşüncesinin günümüz Türkiye’inde geçerliliğini koruduğunu düşünmüyorum. Çünkü alt sınıfa mensup ailelerde bile artık hayat şartlarının alt sınırının yükseldiği gözlenmektedir. Bu nedenle, günümüz Türkiye’inde, alt sosyo-ekonomik düzeye mensup olan öğrencilerin üst sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrenciler kadar başarılı olmalarına sebep olarak, günümüzde sosyo-ekonomik değerlendirme kriterleri açısından alt düzeye mensup bazı ailelerin evlerinin (gecekondu olsalar dahi), temiz, düzenli, nispeten konforlu olmaları, ailedeki birey sayısının az olması (yani modern çekirdek aile anlayışının alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde bile nispeten yerleştiğini söyleyebiliriz) v.b. öğrencinin çalışma koşullarının iyi olmasına sebep olabilecek çeşitli faktörlerin, üst-orta-alt sosyo-ekonomik düzeyler arasındaki farkların azalmasına, alt sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrencilerin de en az orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrenciler kadar başarılı olmalarına neden olabileceği ileri sürülebilir bir gerçekliktir (Yolcu,2015; 36).

Ailenin ekonomik düzeyi ile kültür düzeyinin, gencin meslek seçimini olumlu veya olumsuz yönde etkilediği bir gerçektir. Araştırmalar göstermiştir ki, ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerde gençler, yetenek ve ilgileri doğrultusunda destek göstermektedirler. Ekonomik ve kültürel olanakları elverişsiz olan ailelerde gençler, kısa zamanda büyük kazanç getirecek veya itibar sağlayacak, moda mesleklere yönlendirilmektedirler (Vurucu 2010:29).

Ülkemizde, yaygın olan bir kanının tersine, çocukları yükseköğretime girişte dezavantajlı olan düşük sosyo-ekonomik statülü ailelerin eğitime önem vermedikleri gibi bir kanı her zaman doğru değildir; ancak eğitimsel başarı için gereken ortamı oluşturmadaki sınırlılıkların her geçen yıl ortadan biraz daha kalktığı görülmektedir. Bunun yanı sıra düşük sosyo-ekonomik özellikler yerleşim birimi (köy-kent, merkez-ilçe) dezavantajı ile birleştiğinde, öğrencilerin tutum ve algıları da olumsuz etkilenmektedir.

Yapılan araştırmalarda ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin yükseköğretime girme konusundaki genç üzerindeki etkilerine bakıldığında;

i. Gelire göre sıralı %20'lik Türkiye ve üniversite öğrencileri hane halkı gruplarının yıllık kullanılabilir gelirlerinin yüzdelik dağılımları birbirine benzerdir ve bu benzerlik yükseköğretime girişte gelirin doğrudan belirleyici olmadığını göstermektedir.

ii. Yükseköğretimden yararlanmada anne-babanın eğitim düzeyi belirleyici bir etkidir ve özellikle yükseköğretim mezunu anne ve babaların çocukları nüfus içindeki paylarına göre çok daha yüksek oranda yükseköğretimde temsil edilmektedirler.

iii. Daha yüksek gelirlili ve eğitilmiş ailelerin çocukları daha prestijli ve yüksek getirisi olduğu varsayılan alanlarda daha yüksek oranda temsil edilmektedirler.

iv. Yükseköğretim sistemi çok büyük ölçüde kentsel yerleşim birimlerinden gelen öğrencilere hizmet etmektedir. Bu gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, mevcut eğitim sisteminin ailenin sosyo-ekonomik durumunun öğrenci başarısı ve yönelimleri üzerinde yarattığı dezavantajları ortadan kaldırmada

yetersiz olması nedeniyle öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik özellikleri yükseköğretimden yararlanmada (her geçen yıl azalmakla birlikte) hâlâ belirleyici bir etkiye sahiptir. Bu nedenle, yükseköğretime girişte sosyo-ekonomik özelliklerin etkisini sınırlayabilmek ve yetenek ve çabaya dayalı girişi olanaklı kılmak amacıyla yükseköğretim öncesinde benzer nitelikte eğitim olanaklarının artırılması ve yaygınlaştırılmasının öncelikli eğitim politikalarından birisi olması gerekliliği göz ardı edilmemelidir (Ekinci, 2011).

Ailelerin sosyal yapılanma baktığımızda ise özellikle ataerkil aile yapılarında büyük erkek çocuğun kendi istediği bir mesleğe yönelme hakkının olmadığı sıkça görürüz. Zira baba otoritesi içindeki çocuk, baba mesleğini sürdürecektir fert olarak işini, belki de mesleğini babadan devralmak zorundadır (Çakmaklı, 1995).

Ülkemizde genellikle aileler, çocuklarını kendilerinden daha iyi yetiştirme tutumu içindedirler. Buna bağlı olarak, sosyal statü bakımından alt gruplarda olan meslek sahibi babaların, çocuklarını, daha üst grupta ki mesleklere doğru şartlandırmakta olduklarını görmek mümkündür (Kaya, 1988).

2.3.8. Meslek Seçiminde Ailenin Etkisi İle İlgili Diğer Araştırmalar

Ailelerin öğrencilerin meslek seçimine karşı tutumu; kız öğrencilerin %52'sinin ve erkek öğrencilerin %47,6'sının ailesi, öğrencilerin fikirlerini dinleyip kararlarını da öğrenciye bıraktığı görülmüştür. Yine meslek seçimi sürecinde, ailenizden yardım aldınız mı? Sorusuna verilen yanıt kız öğrencilerde %81, erkek öğrencilerde %78,5'i evet yanıtı vermiştir (Bekleyiş, 2007:62).

Meslek seçiminde ailelerin beklentisi ve öğrencilere yönelik düşüncelerinin etkili olduğuna ankete katılan öğrencilerden %18'i "hiç katılmıyor". %23'ü "biraz katılıyor". "katılıyorum"- "tamamen katılıyorum" ölçülerinde fikir beyan edenler ise %59 dur (Vurucu, 2010:98).

Özcan'ın (2015; 101) araştırmasına göre öğrencinin tercih edeceği üniversite türü ile 'Üniversite tercihinde ailenin etkisi' ifadesi arasında pozitif bir ilişki vardır. Üniversite tercihinde ailenin etkisi Ortalama: 3,1933 tür.

Yelken'in (2008;78) araştırmasına göre öğrencilerin tercihinde ailenin etkisi % 10,6'dır.

2.4. Mesleki Gelişim Kuramları

2.4.1. Isaacson' a Göre Mesleki Gelişim

Isaacson' a göre mesleki gelişim süreci 5 aşamadan oluşmaktadır (Isaacson,1997:32).

a-Uyanış ve Farkında Olma: Bu dönem çocukta meslek bilincinin oluşmaya başladığı dönemdir. Okul öncesi dönemden başlayarak ilköğretimin 6. yılı sonuna kadar sürer (5-12 yaş). Çocuk bu dönemde, çevresindeki insanların farklı uğraşları olduğunu ve çeşitli meslekler olduğunu görmeye ve anlamaya başlar. Dönemin sonlarına doğru ise çocuk, kendisi ve diğer insanlar arasında ilgiler, yetenekler, amaçlar ve motivasyon yönünden farklılıkların ve benzerliklerin farkına varmaya başlar (Isaacson,1997:32).

b-Meslekleri Keşfetme ve Araştırma: Meslekleri keşfetme dönemi yaklaşık olarak ilköğretimin 7. ve 8. yılları ile lisenin 1. yılını kapsar (12-15 yaş). Çocuk bu dönemde kişilerin ve mesleklerin ortak olan yönleri ve farklı nitelikleri üzerinde daha çok bilgi sahibi olmaya, yeni yönleri keşfetmeye ve anlamaya başlar. Meslekleri keşfetme, inceleme, araştırma dönemi bir bakıma çoğu kişi için ömür boyu sürer (Isaacson,1997:32).

c-Karar Verme: Karar verme aşaması gencin lise yıllarını kapsar (15-18 yaş arası). Bu dönemde birey artık kendisi ve meslekler hakkında oluşturduğu algı ve değerlere dayanarak, bilgileri değerlendirerek eleştirmeye, birbirine uydurmaya ve geleceğine ilişkin idealler oluşturmaya başlar. Bu ideal ve düşünceler başlangıçta geçici olabilir ancak giderek daha açık ve temel bir plan yapmaya başlar ve genç mesleki kararını oluşturur (Isaacson,1997:33).

d-Mesleğe Hazırlık: Bu dönem yüksek öğretim ve sonraki yılları kapsar (18-23 yaş arası). Bu dönemde birey, seçtiği alan, okul veya yaptığı etkinliklerle mesleğe hazırlanmaya başlar. Meslekle ilgili beceriler geliştirmeye, bilgi birikimi oluşturmaya ve o alanda mesleki tutumlar geliştirerek mesleği icra etmeye hazır

duruma gelir. Aynı zamanda o meslek alanında iş araştırmaya başlar ve hazırlık dönemini uzatarak sürdürebilir (Isaacson,1997:33).

e-İşe Yerleşme: Bireyin temel bir hazırlıktan sonra iş dünyasındaki yerini alarak çalışmaya başladığı dönemdir. Bu dönemde birey kazandığı bilgi ve becerileri uygulama alanına koyar. Kişi bir yandan mesleği icra ederken bir yandan da mesleki gelişimini sürdürür (Isaacson,1997:33).

2.4.2 Ginzberg'e Göre Mesleki Gelişim

Ginzberg, Ginzburg, Axelrad ve Herma (1951) meslek seçimi olgusuna gelişimsel açıklamayı getirmişlerdir. Meslek seçiminin belirli bir anda gerçekleşen bir olay değil, çocukluktan ergenliğe, oradan da yetişkinliğe uzanan bir gelişim dönemi süreci olduğunu ileri sürmüşlerdir (Vurucu, 2010:16).

Temel Unsurları

- Meslek seçimi bir süreçtir.
- Bu süreç, büyük ölçüde, geri dönülmezdir.
- Seçim süreci daima bir uzlaşma içerir.

Ginzberg' in Mesleki Gelişim Dönemleri, fantezi, geçici, gerçekçi olmak üzere 3 dönemden oluşmaktadır. Bunlar;

Fantezi (Hayal) Dönemindeki (5–11 yaş) seçimlerinde; keyfi seçimlerde bulunur. Zevk ilkesi ön plandadır. Yetişkinlerle özdeşleşme kurulmaktadır.

Geçici Seçimler Dönemi (11–17 yaş), ilgi, kapasite yetenek, değer, geçiş aşamalarına ayrılmaktadır. 11–12 yaş ilgi aşamasında; çocuk, hoşlandığı ve hoşlanmadığı etkinlikleri ayırmaya başlar. İlgileri ön plandadır. 13–14 yaş dönemini kapsayan kapasite aşamasında, kendi yeteneklerini ve mesleğe uygunluğunu daha fazla dikkate almaktadır. 15–16 yaş değer döneminde, kendi değerleri, yaşam değerleri ve meslekten beklentileri uyuşmaya başlar. 17 yaş geçiş döneminde ise, seçimler geçici ve deneyseldir. Kendi ilgi, kapasite ve değerlerinin farkına vardıkça ve dış gerçekleri algıladıkça düşünceleri değişmektedir.

Gerçekçi Dönemde (17–24 yaş) ise; Keşfetme Araştırma, Billurlaşma, Belirleme aşamaları yer alır. 17–18 yaş keşfetme döneminde; meslek seçimi yapmasında yardımcı olacak bilgi ve yaşantılar edinmeye çalışır. Billurlaşma 19–21 yaş döneminde; daha önceki yaşanan süreçlerin birikimsel toplamıdır. Çeşitli faktörlerin değerlendirmesini yapar ve bir amaca bağlanır. Belirleme 21–24 yaş dönemini ise; kararın kesinleşmesi ve özel planlamayı kapsamaktadır (Vurucu, 2010:17).

2.4.3. Holland’a Göre Mesleki Gelişim

Kişilik dinamiği ile mesleklerin yaratıldığı çevre veya mesleklerin gerektirdiği faaliyetler arasında ilişki vardır. Meslek seçimi kişiliğin yansımasıdır.

Altı tip kişilik ve altı tip meslek grubu vardır.

1-Gerçekçi tipler: Genelde atak, saldırgan, motor fonksiyonları gösteren işlerde başarılı, sabırlı ve hoş görülü, açık havada bulunmaktan hoşlanırlar, soyut kavramlardan hoşlanmazlar ve ilgileri mekanik alanlarda yoğunlaşır.

2-Aydın tipler: Yapmaktan çok düşünmeyi tercih ederler, soyut kavramlardan hoşlanır, bağımsız, alçak gönüllü, kendilerini sorgulayan, sabırlı ve ısrarcı kişilerdir.

3-Sosyal tip: Diğer insanlarla bir arada olmaktan hoşlanan, ikna etme ve zihinsel yetenekleri yüksek, insanları ve kendilerini anlamaya çalışan kişilerdir.

4-Gelenekçi tip: Emir alıp vermekten hoşlanan, statü sahibi olmayı isterler ve çevrede iyi izlenim bırakmayı isterler.

5-Girişimci tip: İnsanlarla ilişki halinde, dış görünüme önem veren, meraklı, konuşma ve ikna yetenekleri ön plandadır.

6-Artistik tip: Estetik faaliyetlerle ilgili, esneklik, alçak gönüllülük, kararsızlık, ataklık, bağımsızlık, sosyal ilişkileri fazla olmayan, hayal gücü fazla olan kişilerdir.

Holland kuramının 4 temel varsayımı vardır.

1. Birkaç insan, benzerlikler dikkate alındığında, altı kişilik tipinden birine yerleştirilebilir.

2. Altı kişilik karşılığı olan altı tür meslek vardır.

3. İnsanlar sahip oldukları beceri, yetenek, tutum ve değerleri kullanmalarına olanak sağlayacak çevreleri ararlar.

4. Bireyin meslek seçimi; davranışını, kişilik tipi ve çevresinin özellikleri arasındaki etkileşimi belirler (Yeşilyaprak vd., 1998).

2.4.4. Roe'a Göre Mesleki Gelişim

Bireyin çocukluk döneminde, evde ihtiyaçlarını karşılama derecesi ve yöntemleri onun ileride meslek seçiminde belirleyici rol oynayan iç uyarıcıları oluşturur. Roe kavramını, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine dayandırmıştır. Roe, bu ihtiyaç hiyerarşisine esas olarak bazı hipotezler ileri sürmüştür. Hayatın ilk yıllarındaki yaşantılar, hangi ihtiyacın öncelik kazanacağını veya hangisinin değerine göre daha güçlü olacağını belirler.

Roe, çocukluk yaşantıları incelerken özellikle, ana-babaların çocuklara karşı tutumlarını esas belirleyici olarak almış ve ana-baba ile çocuk ilişkilerinin farklı mesleki seçimlere neden olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre ana-baba tutumları 3 boyutta incelenebilir.

1- Çocuğun üzerine aşırı derecede düşme: Aşırı istekçi aileler sürekli üstün başarı ve mükemmellik bekler. Statüye prestije çok önem verirler. Ana-baba çocuğu, kendilerinin standartlarına göre almaya zorlar, kendilerine bağımlı tutmak ister. Onun kendi başına yaşantı kazanmasını ve bağımsız bir kişilik geliştirmesini engeller.

2- Çocuğa soğuk davranma: Reddedici ana-babaların çocukları, sevgisiz bir ortamda yetiştikleri için başkalarına karşı savunucu bir tutum ya da saldırgan eğilimleri geliştirebilir. Meslek seçerken doyurulmamış olumsuz eğilimleri toplumca kabul edilebilir bir ifade yolu ararlar. Böylece ya insanları tümüyle red edecek ya da insanlarla uğraşmayı gerektiren mesleklere girecekler ama insanları obje yerine koyacaklardır.

3- Ana-baba tutumu, çocuğu kabul etme: Bu tutum da iki şekilde görülür.

Birincisi, çocuğun ihtiyaçlarını karşılayan ve onun gelişimine müdahale etmeyenlerdir. Yeterince vakit ayıramadıkları için çocuğu serbest bırakan ana-babalardır.

İkinci grup ise çocuğun temel fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını sağlıklı bir şekilde doyuran, onun doğal gelişimine ve bağımsızlığını kazanmasına izin veren ve bunu bilinçli olarak destekleyen ana-babalardır (Yeşilyaprak vd., 1996:122-124).

2.4.5. Super'a Göre Mesleki Gelişim

Meslek seçimi; benlik tasarımının mesleki bir terimle ifadesidir. Benlik tasarımı, bir kimsenin kendisini nasıl algıladığı, gördüğüdür. Benlik algısı ise meslek seçimini etkilemektedir. Mesleğini seçen insan kendi benliğini yansıtmaktadır. Kişi kendisini nasıl görüyorsa o doğrultuda meslek seçer. Meslekte benlik tasarımı ile ilgili özellikler önem kazanıyor. İnsanlar hayatı boyunca birtakım etkinlikler yaparlar, bazı alanlarda etkinliği artar, kendisini başarılı görür; benlik tasarımı kendisine verilen rol, ilk yıllardan itibaren şekillenir. Çevre tarafından verilen değer benlik kavramının oluşmasında etkilidir ve benlik kavramı hayat boyu devam eden bir süreçtir. Kişi benliğini ortaya koymak için mesleği vasıta olarak görülmektedir (Yeşilyaprak ve diğerleri, 1998).

- 1- Büyüme Dönemi (14 yasa kadar)
- 2- Araştırma Dönemi (15-24 yaş)
- 3- Yerleşme Dönemi (25-44 yaş)
- 4- Koruma Dönemi (45-64 yaş)
- 5- Çöküş Dönemi (65 ve sonrası)

2.5. Mesleki Karar Kuramları

2.5.1. Hilton'a Göre Karar Verme

Hilton (1962)'a göre, bireyin bir karar verebilmesi için karar vermesini gerektiren birtakım değişikliklerin olması gerekmektedir. Bu değişiklikler birtakım tutarsızlıklara yol açacaktır. Dolayısıyla birey yeni bir karar almak durumundadır.

Hilton geliştirilmiş olan karar kuramlarının, bireylerin mesleki karar verme davranışlarını açıklamada yeterli olmadığı görüşünü savunarak, mesleki karar vermeyle ilgili kuramsal çalışmaları incelemiş ve beş farklı karar verme modeli olduğunu belirtmiştir. Bunlar:

- Bireyin kişisel yüklemelerine en iyi karşılık veren meslekleri seçtiği “yükleme-eşleme modeli” (attribute-matching model);
- Bireyin gereksinimlerini karşılayan mesleklere yöneldiği “gereksinim azaltma modeli (need reduction model)”;
- Bireyin kazancını en üst düzeye çıkartan seçeneğe yöneldiği “olası kazanç modeli (probable gain model)”;
- Toplumsal yapıların bireye sağladığı hareketlilik ve sınırlamalar üzerinde duran “sosyal yapı modeli (social structure model)” ve
- Bireyi pek çok seçenekle yüzleşen bir satranç oyuncusu gibi değerlendiren “karmaşık bilgi işleme modeli (complex information processing model)” dir (Aktaran: Vurucu,2010:22-23).

Bu modele göre mesleki karar verme sürecinin en önemli ögesi, bireyin kendisi ve çevresiyle ilgili inançları arasındaki çelişkinin (çatışmanın) azaltılması olarak değerlendirilmektedir. Bu kuramsal görüş, bireyin, meslek seçimi yaparken yaşadığı güçlükleri, bilişsel çelişkiyi azaltmayan bir dizi başarısız çaba olarak değerlendirmektedir. Böylelikle, çelişkinin nedenlerini ve nasıl azaltılabileceğini belirlemek önem kazanmaktadır. Daha sonra, çelişkinin azaltılmasına yardımcı olabilecek davranışların kısa ve uzun süreli etkilerinin belirlenmesi gerekmektedir.

2.5.2. Gelatt’a Göre Karar Verme

Gelatt (1962), karar vermeyele ilgili birbirini takip eden süreci şu şekilde tanımlamaktadır. Bu sürecin ilk basamağında “yordayıcı sistem” bulunmaktadır. Bu sistem, muhtemel seçim alanlarını, bu seçim alanlarının muhtemel sonuçlarını ve sonuçların meydana gelme olasılıklarını kapsamaktadır. Seçimlerin muhtemel sonuçları ve onların meydana gelme olasılıkları için gerekli olan, her bir seçeneğe uygun konuyla ilgili bilgi sahibi olunmasıdır. İkinci basamak “değer sistemi”dir. Bu

sistem sonuçlardan arzu edilir olanları içermektedir. Sürecin üçüncü basamağını “ölçüt” oluşturmaktadır. Bu son basamakta kararın seçimi ve değerlendirilmesi yer almaktadır. Bu üç öge, seçeneklerin sonuçlarını uygulamayı bilmeyi ve değerlendirmeyi içermektedir. Gelatt’a göre karar verme durumunda bulunan bireyin daha çok bilgi toplaması gerekmektedir. (Aktaran: Vurucu, 2010: 23)

2.5.3. Bergland’a Göre Karar Verme

Bergland (1974), karar verme sürecinin bazı aşamalardan geçtiğini belirtmektedir, bunlar:

- Problemin hissedilmesi: Yeni bir davranış tarzının aranması ve benimsenmesi.
- Problemin tanımı: Sıkıntının hissedilerek çözülmesi gereken bir problem olarak ifade edilmesi ve adlandırılması.
- Seçeneklerin oluşturulması: Gerçekleşme olasılığı en yüksek olana yönelme.
- Seçenekler hakkında bilgi toplama: Her seçeneğin olumlu ve olumsuz yönlerinin ortaya çıkarılması.
- Toplanan bilgilerin istekleri karşılama açısından değerlendirilmesi.
- Uygun seçeneğin belirlenerek, planın uygulamaya konması.
- Sonucun değerlendirilmesi (Aktaran: Vurucu,2010:23-24).

2.5.4. Littrel’e Göre Karar Verme

Karar verme sürecine ilişkin benzer açıklamalar Littrel (1987) tarafından da yapılmıştır. Littrel’e göre karar verme süreci yedi basamaktan oluşmaktadır. Bunlar;

Problemin Tanımı: Verilecek kararın kişinin yaşamındaki öneminin belirlenmesi

Amaçlar Oluşturma: Kişi için özel amaçların belirlenmesi

Kaynakların Belirlenmesi: Amaçlara ulaşılabilmesi için gerekli olan ulaşılabilir özelliklerin belirlenmesi. Kişisel, çevresel ve maddi kaynakların belirlenmesi.

Seçeneklerin Göz Önünde Bulundurulması: Ulaşılabilir seçeneklerin olumlu ve olumsuz yönlerinin test edilmesi. Bu seçeneklerin istenen amaca ulaştırıp ulaştıramayacağını sınılanması.

Karar Verme: Amaçlara ulaştırabileceği düşünölen seçeneklerden birinin seçilmesi.

Kararın Uygulamaya Konulması.

Sonuçların değeriendirilmesi: İstenilen amaçlara ulaşıp ulaşılmadığı ve problemin çözülp çözümediği tartışılır.

Littrel, açıklamış olduğu bu karar verme basamaklarının eğitsel bir program seçimi ve meslek seçiminde iyi bir biçimde uygulandığında, bireyler vermiş oldukları karardan daha çok memnun olacaklar ve kararlarında daha az değışiklik yapma gereksinimi duyacaklardır.

Sonuç olarak karar vermeyle ilgili yapılan açıklamalar özetlendiğinde, karar verme, bireyin amaçlarını açık bir şekilde oluşturmasına, karar verilecek konu ile ilgili bilgi toplamasını ve bu bilgileri doğru bir şekilde değeriendirmesini, olası seçenekleri gözden geçirerek bir seçim yapmasını ve sonucu tekrar değeriendirmesini gerekli kılmaktadır. Karar verme süreci birbirini izleyen belli işlemler dizisinden oluşmaktadır (Aktaran: Vurucu, 2010:24-25).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: METODOLOJİ

Araştırmamız betimleyici ve keşfedici bir alan araştırmasıdır. Buradaki amacımız var olan durumu olduğu şekliyle ortaya koymaktır. Temel liselerde öğrenim gören öğrencilerin düşünceleri, memnuniyet düzeyleri, öncesi ve sonrasıyla temel liselerdeki öğrenci tecrübesinin incelenmesi, temel liselerin öğrenci meslek tercihlerindeki etkisini vb. gibi başlıklar üzerinden betimlenecektir. Dolayısıyla bu araştırmanın üzerine inşa edildiği hipotezleri yoktur, bunun yerine tezin amaçları doğrultusunda öğrencilerin temel liseler ile olan ilişkileri sorunsallaştırılmıştır. Bu çerçevede çalışmanın teorik ve uygulama olmak üzere iki ana ekseninde konumlandırıldığı, ilk bölümde teorik tartışmalar yürütülmüştür. Tartışmaları genişletmek ve konuyu anlaşılır kılmak için Türkiye eğitim sisteminin bir çıktısı olarak dersaneler, ÖSYM, sınavlar vb. başlıklarda öğrencileri ilgilendiren istatistiklere yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci sacayağını oluşturan uygulama kısmında ise saha araştırması verileri analiz edilmiştir. Böylece öğrencilerin gözünden temel liselerle ilgili bazı istatistiksel sonuçlara ulaşılarak, bu yeni sistemin sürdürülebilir olup-olmaması ile ilgili gerekli karar mekanizmalarına veri sağlanmak istenmiştir.

3.1. Araştırmanın Konusu:

Eğitimde yeni bir model olan temel lise son sınıf öğrencilerinin; temel lise hakkında algıları, memnuniyeti ve bölüm, üniversite ve meslek tercihlerini etkileyen faktörleri incelenmesi araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada üniversite, bölüm ve meslek tercihi konuları ele alınacak, bu konu ile ilgili meslek, meslek seçimi, kariyer gibi kavramlar irdelenecektir. Gençler bölüm, üniversite ve meslek seçmeden önce kendisini ve meslekleri tanıması gerekmektedir. Ayrıca öğrencilerin üniversiteye gidiş sebepleri ve ideal bir üniversitede bulunması gereken özellikleri bilmek, seçme eylemine katkı sağlayacaktır. Tercih döneminde kamuoyunda duyulan yanlış inanış ve genellemeler karar vermede olumsuz bir etki yaratmaktadır. Hayatının en önemli kararını ergenlik döneminde alıyor olması da ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün bunların yanında gençlerin meslek seçiminde aileden uzak olma

isteği, ilgileri ve yetenekleri, ailenin sosyo- ekonomik durumu, okul başarısı, ailenin beklentileri, mesleğin prestiji, akran dűşünceleri ne oranda etkilediği anlaşılmaya çalışılacaktır.

3.2. Araştırmanın Amacı:

Bu araştırmanın genel amacı eğitimde yeni (geçici) bir model olan temel liselerin son sınıflarında okuyan öğrencilerin meslek tercihi yaparken nelerden etkilendiği tespit edilecektir. Öđrencilerin temel liseye gidiş sebeplerini belirlemek ve temel lise memnuniyeti lűlmek istenmektedir. Bu bağlamda önceden hazırlanmış soru formu öğrencilere uygulanacak, ortaya çıkacak olan sonuçla temel liselerin işlevselliği anlaşılmaya çalışılacaktır.

3.3. Araştırmanın nemi:

İnsan ırkını, ailesini ve cinsiyetini kendisi seçemez. Bu deđerler dođuřtan bireyin kendisine verilmiřtir. Geliřim sűrecinde bebeklik ve çocukluk dönemlerinde birey kendi bařına karar alamaz. Genellikle aileler, đrenci bireyler adına en iyi tercihi yapmaya çalıřmaktadır. Ergenlik döneminde ise bűyűme ve olgunlařma ile birlikte birey kendi kararlarını ve sorumluluklarını almaya bařlar. Blűm, űniversite ve meslek seçimi de bu sorumluluklardan birisidir.

űlkemizde her yıl űniversite sınavına yaklařık 2 milyon đrenci bařvurmaktadır. Sınava bařvuranların yalnızca 800 bini űniversitelere yerleřebilmektedir. Geriye kalanlar; tercih yapmayanlar ve tercih yaptığı halde kazanamayanlardır. Bir de bir programa yerleřtiđi halde blűműnden memnun olmayanların da olduđunu dűřűnecek olursak blűm, űniversite ve meslek seçimi çok ciddi bir konu olduđu ortaya çıkmaktadır. Gençlerin tercih döneminde ilgi, yetenek ve deđerleriyle uyulařan bir blűmű seçip seçmemeleri tűm hayatını olumlu ya da olumsuz etkileyecek önemli bir etkindir. Kiřinin bireysel ve sosyal kimliđine uygun meslek seçmesi aslında kimle evleneceđini, nerede yařayacađını ve kimlerle iletiřim kuracađını da bűyűk lűde belirler.

Bir tercih yapmaya yönlendirilen öğrenci ve velilerin beklentileri ile yaratılan büyük bir boşluktan bahsetmek gerekir. Zaman içinde ülkemiz koşullarında ortaya çıkan bu eğitsel boşluğu dolduran, bu durumu belirli ölçeklerde kazanç fırsatına dönüştüren mekanizmalar türemiş öğrenci ve veliler bu mekanizmalar ile muhatap kılınmıştır. Bu anlamda dersaneler ile üniversite sürecine adım atan geniş bir öğrenci kitlesinden bahsetmek kaçınılmazdır. Üniversite hazırlık aşamasının zorunlu kurumu olarak da algılanan dersaneler ile ilgili düzenlemeyle yaşanan kargaşa öğrenci ve veliler için bir ara form olan temel liseleri doğurmuştur. Ancak temel liselerin bir beklentiye cevap vermesi ile gelecek adına yeni bir beklentiye mutlaklaştırmak adına yeni bir handikap olması da dikkatlerden kaçmamalıdır. Dolayısıyla geçici bir çözüm imkânı olan temel liselerin piyasa koşullarında üstlendiği rol, öğrenciler ve veliler açısından karşıladığı beklentilerin tespit edilmesi önem kazanmaktadır. Bir geçiş dönemi kurumsallaşması olan temel liselerin uzun vadede Türkiye eğitim sisteminde nasıl bir etki yaratacağı, temel lise düzeyinde cevabını bulan sorunların nasıl bertaraf edileceği ayrıca önemlidir. Çalışmanın bu anlamda cevabını aradığı problem tam da bu eksende belirginleşmektedir. Bir akademik çalışma olarak tezimizin bu konuya odaklanması aslına bakılırsa geçici çözüm önerisi olan temel liselerle ilgili olmaktan daha fazlasını ihtiva etmektedir. Zira akademik çalışmalar daha köklü ve uzun soluklu olgular ve kurumsal yapılarla ilgilenirken, temel lise gözden kaçmış ve hatta önemsenmemiştir.

Bu çalışmayla temel lise öğrencilerinin temel lise algıları, temel lise memnuniyeti, bölüm, üniversite ve meslek tercihi yaparken hangi faktörlerin etkili olduğu, meslek seçiminde aile, arkadaş, okul rehberliği gibi unsurların ne oranda belirleyici olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunun sonucunda araştırmanın; lise öğrencilerinin doğru ve sağlıklı bir şekilde bölüm, üniversite ve meslek tercihi yapmalarında önemli bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

Ayrıca temel liseler, dersanelerin dönüşüm sürecinde geçici kurumlar olarak açıldığı için bu araştırmanın temel liselerin akıbeti konusunda karar mekanizmalarına veri sağlayacağı düşünülmektedir. Meslek tercihi ile ilgili birçok araştırma olmasına

rağmen, örneklem olarak doğrudan temel liselerin seçildiği bir araştırma yoktur. Bu bakımdan çalışmamızın önemi artmakta, bundan sonra yapılacak olan araştırmalara kaynak olacağı düşünülmektedir.

3.4. Varsayımlar (Sayıtlar):

Yukarıda ifade edilenler doğrultusunda bu tez çalışmasının varsayımları şu şekilde ifade edilir;

- 1- Araştırmaya katılan temel lise son sınıf öğrencilerinin kendilerine yöneltilen anket sorularına samimiyetle cevap verecekleri varsayılmaktadır.
- 2- Araştırma için seçilen örneklemin araştırmanın evrenini temsil ettiği varsayılmaktadır.
- 3- Araştırma konusundaki uzman görüşleri ve literatür taraması araştırma geçerliliği bakımından yeterlidir.
- 4- Bu araştırma için kullanılan anketin kapsam geçerlilikleri yeterli düzeydedir.

3.5. Sınırlılıklar:

Bu araştırma Konya ilinin Meram, Selçuklu, Karatay merkez ilçelerinde bulunan temel liselerin son sınıf öğrencilerini kapsamaktadır. Bu nedenle Türkiye ölçeğinde genellenebilir sonuçlara ulaşması mümkün değildir. Ancak farklı şehir ve bölgelerde yaşayan öğrencilerin ve velilerin de benzer saikler etrafında bu kuruma yükledikleri anlamın benzer olduğu varsayılabilir. Bu çerçevede tezin sınırları dolayısıyla Konya ilinde gerçekleşen çalışma ortaya koyduğu bulgular ile ülke genelinde üretilecek çıkarımlara kısmen de olsa bir cevap sunabilecektir.

Araştırma, örneklem olarak alınan temel lise son sınıf öğrencilerinin görüşleri ile sınırlıdır. 2016–2017 eğitim-öğretim yılı bilgilerini içermektedir. Bu araştırmada anket ölçme aracı olarak kullanılacaktır. Araştırmanın kendisinden, gönüllü öğrencilerden, araştırma ortamından ve konunun kendisinden kaynaklanan bazı sınırlılıkların olabileceği kabul edilmektedir.

3.6. Tanımlar:

Meslek: Bir kimsenin hayatını kazanabilmek için yaptığı, kuralları toplumca belirlenmiş ve belli bir eğitimle kazanılan bilgi ve becerilere dayalı etkinlikler bütünü olarak tanımlanabilir. Meslek, her şeyden önce yeteneklerini kullanma, geliştirme ve kendini gerçekleştirme yoludur (Kuzgun, 1994: 51).

Meslek Seçimi: Meslek seçimi, bireyin tercih ettiği yani girmek istediği meslekler arasından birini ayırması ve buna girmesi için çaba göstermesidir.

İş: Herhangi bir şeyi ortaya koymak için güç harcanarak yapılan etkinlik, çalışmak anlamlarında kullanılır. Bir kişiden istenilen hizmet veya birine verilen görevdir.

Kariyer: Seçilen bir iş yolunda ilerlemek, deneyim kazanmak, gerekli mesleki eğitimleri almak ve daha fazla saygınlık elde etmektir.

3.7. Araştırmanın Yöntemi:

Çalışma betimleyici ve keşfedici bir alan araştırmasıdır. Nicel araştırma yöntemleri kullanılarak, istatistikî verilerden hareketle veri toplama, analiz ve yorumlama yoluyla bilimsel sonuçlara ulaşma hedeflenmektedir. Araştırmamız keşfedici yöntem olduğu için temel liselerle ilgili yüzeysel bir ön bilgi sağlama, bundan sonraki araştırmalara veri sağlanmak ve ilgili karar mekanizmalarına bilgi sunulmak istenmiştir.

3.8. Evren ve Örneklem:

Araştırmamızın evrenini Konya’da temel lise son sınıfta okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Konya’da 14 Temel Lise ve 1590 lise son sınıf öğrencisi bulunmaktadır. Örneklemimiz ise Karatay merkez ilçede Çözüm Temel Lisesi, Selçuklu merkez ilçede Bil ve Sistem Temel Lisesi ve Meram merkez ilçede Pem Temel Lisesi olmak üzere son sınıf öğrencileri tesadüfi olarak belirlenmiştir. 350 adet anketin temel lise son sınıf öğrencisine ulaşıp, uygulanması hedeflenmiştir. 157’si kız, 171’i erkek olmak üzere toplam 328 geçerli anket formu öğrenciye uygulanmıştır.

3.9. Veri Toplama Araçları

Bu araştırma temel lise son sınıf öğrencilerinin temel lise algısı, temel lise memnuniyeti ve bölüm, üniversite ve meslek tercihini etkileyen etmenlerini anlamak üzere hazırlanan anket soru kâğıdı ile gerçekleştirilmiştir.

Anket formumuz 4 bölümden oluşmaktadır. 1. bölümde demografik bilgileri içeren 9 soru, 2. bölümde temel liseyi seçme ve temel lise algısı ile ilgili 16 soru, 3. bölümde temel lise memnuniyeti ile ilgili 14 soru, 4. bölümde üniversite ve meslek seçimi ile ilgili 14 soru bulunmaktadır.

3.10. Verilerin Analizi:

Anket formu temel lise son sınıf öğrencilerine uygulandıktan sonra toplanan veriler araştırmacı tarafından bir kod yönergesi oluşturularak bilgisayara kodlanmıştır. Kodlama ve analizde, SPSS-24 istatistik programında yararlanılmıştır. Elde edilen veriler bilimsel olarak yorumlanmıştır. Temel lise algısı, temel lise memnuniyeti ve bölüm, üniversite ve meslek seçimini etkileyen unsurlar tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlarla gençlere bölüm, üniversite ve meslek seçimi konusunda nasıl tercih yapacaklarına ilişkin önerilerde bulunulabilecektir. Nihayetinde bu veriler eğitim sistemimizin yönetimi konusunda karar verici mekanizmalara temel liseler hakkında veri sağlayacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Tablolar ve İstatistikî Yorumlar

Bu bölümde araştırma evrenindeki öğrencilerin demografik bilgileri, önceki lise algıları ve temel liseye bakış açıları, temel lise memnuniyeti, üniversite ve meslek seçimini etkileyen faktörlerin bulgu ve yorumlarına yer verilmiştir.

Frekans Tabloları ve Analizler

Tablo 2: Cinsiyet

	Sayı	Yüzde
Kız	157	47,9
Erkek	171	52,1
Toplam	328	100,0

Ankete katılanların temel lise öğrencilerinin %47,9'u Kız öğrenci, %52,1'i erkek öğrencilerden oluşmuştur. Genel öğrenci profili çerçevesinde dengeli bir cinsiyet dağılımı gerçekleştirilmiştir. Böylece cinsiyet farkını gideren bir çözümleme çerçevesine ulaşılmak istenmiştir.

Tablo 3: Yaş

	Sayı	Yüzde
17	205	62,5
18	113	34,5
19	10	3,0
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin beklendiği gibi 17 (%62,5) yaş yoğunluklu olduğu görülmektedir. Ayrıca 18 (%34,5) ve 19 (%3) yaş grubu öğrencilerin de olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Şu An Okumakta Olduğunuz Alan

	Sayı	Yüzde
Sayısal	162	49,4
Eşit ağırlık	149	45,4
Sözel	10	3,0
Dil	7	2,1
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %49,4'ü sayısal, %45,4'ü eşit ağırlık, %3' ü sözel, %2,1'i dil bölümüne kayıtlıdır. Bu durum aynı zamanda öğrencilerin sınava hazırlandıkları alanları da göstermektedir. Temel liselerde sözel ve dil sınıfları bulunmamaktadır, öğrencilerin %5,1' lik bir düşük oranla alan dışı sınava hazırlandığı gözlemlenmektedir.

Tablo 5: Baba Mesleği

	Sayı	Yüzde
Memur	119	36,3
Esnaf	91	27,7
Serbest meslek	42	12,8
Emekli	37	11,3
İşçi	28	8,5
Çiftçi	6	1,8
Diğer	5	1,5
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin baba mesleği memurluk %36,3 ile ilk sırada çıkmıştır. Ardından esnaflık %27,7 ile ikinci sırada yer almıştır. Sırası ile serbest meslek %12,8, emekli %11,3, işçi %8,5, çiftçi %1,8, diğer meslek grupları %1,5 olarak görülmektedir. Temel lise velileri %64'lük bir oranla memur ve esnaf meslek grupları içerisinde oluşmaktadır.

Tablo 6: Annenin Mesleği

	Sayı	Yüzde
Memur	67	20,4
İşçi	9	2,7
Esnaf	11	3,4
Serbest meslek	8	2,4
Çiftçi	5	1,5
Emekli	5	1,5
Ev hanımı	223	68,0
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin anne mesleği ev hanımlığı %68'lik oranla ilk sırada yer aldı. Ardından memurluk %20,4 ikinci sırada yer almıştır. Sırası ile esnaf %3,4, işçi %2,7, serbest meslek %2,4, emekli %1,5, çiftçi %1,5 olarak görülmektedir.

Tablo 7: Babanın Eğitim Durumu

	Sayı	Yüzde
Hiç okula gitmemiş	1	,3
İlkokul mezunu	40	12,2
Ortaokul mezunu	53	16,2
Lise ve dengi okul mezunu	79	24,1
Fakülte veya yüksekokul mezunu	155	47,3
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin baba eğitim durumu %47,3'ü fakülte veya yüksekokul mezunudur. Lise ve dengi okul mezunu %24,1, ortaokul mezunu %16,2, ilkokul mezunu %12,2, hiç okula gitmemiş %0,3 oran olduğu gözlemlenmiştir. Dikkat çekici husus, baba eğitiminin üniversite ve lise mezunu oranının %71,4 olmasıdır.

Tablo 8: Annenin Eğitim Durumu

	Sayı	Yüzde
Hiç okula gitmemiş	8	2,4
İlkokul mezunu	95	29,0
Ortaokul mezunu	68	20,7
Lise ve dengi okul mezunu	59	18,0
Fakülte veya yüksekokul mezunu	98	29,9
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin annenin eğitim durumu %29,9' u fakülte veya yüksekokul mezunudur. ilkokul mezunu % 29, ortaokul mezunu % 20,7, lise ve dengi okul mezunu % 18 hiç okula gitmemiş % 2.4' tür. Annelerin eğitim durumu daha dengeli dağılmıştır.

Tablo 9: Ailenizin Ortalama Aylık Geliri

	Sayı	Yüzde
1350'den az	10	3,0
1351-2000	36	11,0
2001-3000	74	22,6
3001-4000	63	19,2
4001-5000	61	18,6
5000 üzeri	84	25,6
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin büyük bir kısmının ailelerinin ekonomik durumu normal ve normalin üzerinde olduğu görülmektedir. %25,6'sı 5000 tl ve üzeri, %18,6'sı 4001-5000 tl arası, %19,2'si 3001-4000 tl arasındır. Dikkat çekici husus 3000 tl üzeri oranı %74,4, 3000 tl altı oranı ise 25,6'dır.

Tablo 10: Temel Liseden Önce Hangi Okul Türü

	Sayı	Yüzde
Anadolu Lisesi	189	57,6
Fen lisesi	8	2,4
Sosyal bilimler	2	,6
Özel kolej	17	5,2
Mesleki ve teknik Anadolu	19	5,8
Kız meslek	2	,6
Sağlık meslek	2	,6
İmam hatip lisesi	85	25,9
Diğer	4	1,2
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %57,6'sı Anadolu lisesinden, %25,9'u imam hatip lisesi öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu iki okulun toplamı %83,5'tir. Dolayısıyla temel liseler bu iki okul türünden öğrenci almaktadır. Düz liselerin Anadolu Lisesi olması, kaliteyi de beraberinde getirmemiştir. Meslek liselerinde kültür derslerinin daha az olmasından, alan derslerinin de daha fazla olmasından dolayı, sınava hazırlanamayacaklarını düşünüp temel liseye geçmişlerdir.

Tablo 11: Temel Liseyi Seçmemde Ailemin Yönlendirmesi Etkili Oldu

	Sayı	Yüzde
Çok etkili	148	45,1
Az etkili	127	38,7
Hiç etkili olmadı	53	16,2
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %45,1 çok etkili, %38,7'si de az etkili olduğunu belirtmiştir. Dikkat çeken husus %83,8'si az ya da çok ailelerinin etkili olduğunu düşünmektedir. Temel liseyi seçmede aileler etkili olmuştur.

Tablo 12: Temel Liseyi Seçmemde Ailemin Sosyo-Ekonomik Durumu Etkili Oldu

	Sayı	Yüzde
Çok etkili	87	26,5
Az etkili	172	52,4
Hiç etkili olmadı	69	21,0
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %52,4'ü sosyo- ekonomik durumun az etkili olduğunu, %26'5'inin çok etkili olduğunu belirtmiştir. Dikkat çeken husus %79 az ya da çok ailesinin sosyo- ekonomik durumunun etkili olduğunu belirtmiş. Tablo 11 de %83 olan aile yönlendirmesi, tablo 12 de sosyo- ekonomik durum %79 dur. Dolayısı ile birbirini destekler niteliktedir. Fakat sosyo- ekonomik durum az etkili oldu diyenler ankete katılanların yarısı kadardır %54,2' dir.

Tablo 13: Temel Liseyi Seçmemde Arkadaş Çevrem Etkili Oldu

	Sayı	Yüzde
Çok etkili	88	26,8
Az etkili	115	35,1
Hiç etkili olmadı	125	38,1
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %38,1'i arkadaş çevresinin etkili olmadığını düşünmektedir. Diğer iki seçenek arkadaş çevresinin halen önemli bir referans kaynağı olduğunu göstermektedir. Toplamda %61,9'u geçen bir oranda arkadaşların az veya çok temel liseyi tercih etmede etkili olduğunu dile getirmişlerdir.

Tablo 14: Temel Liseyi Seçmemde Akrabalarım ve Sosyal Çevrem Etkili Oldu

	Sayı	Yüzde
Çok etkili	37	11,3
Az etkili	93	28,4
Hiç etkili olmadı	198	60,4
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %60,4'ü akraba ve sosyal çevresinin etkili olmadığını düşünmektedir. Az etkili olduğunu düşünenler ise %28,4' dür. Öğrencilerin akrabalarının lise tercihinde etkisinin görece az olduğu verilerden anlaşılmaktadır. Eğitim gibi öğrenciyi doğrudan ilgilendiren konular olduğunda tercihe etkileri dolayısıyla arkadaşların daha etkili olduğu görülmektedir.

Tablo 15: Temel Liseyi Seçmemde Önceki Lise Rehber Öğretmenimin Teşviki Etkili Oldu

	Sayı	Yüzde
Çok etkili	24	7,3
Az etkili	29	8,8
Hiç etkili olmadı	275	83,8
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %83,8'i lise rehber öğretmenin etkili olmadığını düşünmektedirler. Az etkili olduğunu düşünenler %8,8'dir. Bu tabloya göre rehber öğretmenler temel lise tercihlerinde öğrencilere neredeyse hiç etki etmedikleri görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin aldıkları bu kararın profesyonel yönlendirmeler ile alınmadığı düşünülmektedir.

Tablo 16: Temel Liseyi Seçmemde Önceki Lisemin Öğretmenlerinden Memnun Olmayışım Etkili Oldu

	Sayı	Yüzde
Çok etkili	154	47,0
Az etkili	89	27,1
Hiç etkili olmadı	85	25,9
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %47'si önceki lise öğretmenlerinden memnun olmadığını çok etkili olduğunu, %27,1'i de az etkili olduğunu düşünmektedir. Temel liseyi seçmede önceki lise öğretmenlerinden memnun olmayışını az ya da çok etkili olduğunu düşünenlerin oranı %74,1'dir. Bu tablonun verileri öğrenci ve öğretmenler arasında sınav hazırlık dönemi dolayısıyla olumsuz bir ilişki biçiminin ortaya çıktığını, bu durumun ise öğrencileri temel liselere yönlendirdiği kanaati dile getirilmiştir.

Tablo 17: Temel Liseyi Seçmemde Önceki Lisemin İmkânlarından Memnun Olmayışım Etkili Oldu

	Sayı	Yüzde
Çok etkili	182	55,5
Az etkili	85	25,9
Hiç etkili olmadı	61	18,6
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %55,5'i önceki lisenin imkânlarından memnun olmayışı çok etkili olduğunu, %25,9'u da az etkili olduğunu düşünmektedir. Temel liseyi seçmede önceki lisenin imkânlarından memnun olmayışı az ya da çok etkili olduğunu düşünenlerin oranı %81,4' tür.

Tablo 18: Temel Liseyi Seçmemde Önceki Lisemde Yeteri Kadar Üniversite Tanıtımı Yapılmaması Etkili Oldu

	Sayı	Yüzde
Çok etkili	118	36,0
Az etkili	97	29,6
Hiç etkili olmadı	113	34,5
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %36'sı önceki lisesinde yeteri kadar üniversite tanıtımı yapılmadığının çok etkili olduğunu, %29,6'sı az etkili olduğunu düşünmektedir. Temel liseyi seçmede önceki lisesinde yeteri kadar üniversite tanıtımı yapılmaması az ya da çok etkili olduğunu düşünenlerin oranı %65,6'dır.

Tablo 19: Temel Liseyi Seçmemde Önceki Lisemde Yeteri Kadar Mesleki Rehberlik Eğitimi Almamış Olmam Etkili Oldu

	Sayı	Yüzde
Çok etkili	117	35,7
Az etkili	97	29,6
Hiç etkili olmadı	114	34,8
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %35,7'si önceki lisesinde yeteri kadar mesleki rehberlik eğitimi almamış olması çok etkili olduğunu, %29,6'sı az etkili olduğunu düşünmektedir. Temel liseyi seçmede önceki lisesinde yeteri kadar mesleki rehberlik yapılmaması az ya da çok etkili olduğunu düşünenlerin oranı %65,2'dir.

Tablo 20: Temel Liseyi Seçmemde Okul Ve Dershane İhtiyacının Bir Arada Karşılanabileceği Düşüncesi Etkili Oldu

	Sayı	Yüzde
Çok etkili	267	81,4
Az etkili	40	12,2
Hiç etkili olmadı	21	6,4
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %81,4'ü okul ve dershane ihtiyacının bir arada karşılanabileceği düşüncesinin çok etkili olduğunu, %12,2'sinin az etkili olduğunu düşünmektedir. Temel liseyi seçmede okul ve dershane ihtiyacının bir arada karşılanacağını az ya da çok etkili olduğunu düşünenlerin oranı %93,6'dır.

Tablo 21: Temel liseyi seçmemde Temel Lise Eğitiminin Diğer Liselere Göre Üniversite Sınavına Hazırlayıcı Olduğu İnancı Etkili Oldu

	Sayı	Yüzde
Çok etkili	289	88,1
Az etkili	34	10,4
Hiç etkili olmadı	5	1,5
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %88,1 temel lise eğitiminin diğer liselere göre daha çok üniversite sınavına hazırladığı inancı çok etkili olduğunu, %10,4'ü az etkili olduğunu düşünmektedirler. Temel lise eğitiminin diğer liselere göre daha iyi üniversiteye hazırladığını az ya da çok etkili olacağını düşünenler %98,5' tir.

Tablo 22: Temel Liseyi Seçmemde Temel Lisede Sınava Hazırlanacak Dokümanların Daha İyi Olacağı Düşüncesi Etkili Oldu

	Sayı	Yüzde
Çok etkili	263	80,2
Az etkili	52	15,9
Hiç etkili olmadı	13	4,0
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %80,2'si temel lise dokümanlarının sınava hazırlanmada daha iyi olacağı düşüncesinin çok etkili olduğunu, %15,9'unun az etkili olduğunu düşünmektedirler. Temel lise dokümanlarının sınava hazırlanmada daha iyi olacağını az ya da çok etkili olacağını düşünenlerin oranı %96' dır.

Tablo 23: Temel Liseyi Seçmemde Temel Lise Öğretmenlerinin Diğer Liselere Göre Daha İyi Olacağı Düşüncesi Etkili Oldu

	Sayı	Yüzde
Çok etkili	230	70,1
Az etkili	84	25,6
Hiç etkili olmadı	14	4,3
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %70,1'i temel lise öğretmenlerinin diğer liselere göre daha iyi olacağını düşünenlerin çok etkili olduğunu, %25,6' sı az etkili olduğunu düşünmektedir. Temel lise öğretmenlerin diğer liselere göre daha iyi olacağını az ya da çok etkili olacağını düşünenlerin oranı 95,7' dir.

Tablo 24: Temel Liseyi Seçmemde Temel Lise Eğitimi Alacak Kişilere Devletin Teşvik Ücreti Ödemesi Etkili Oldu

	Sayı	Yüzde
Çok etkili	79	24,1
Az etkili	112	34,1
Hiç etkili olmadı	137	41,8
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %41,8'i devletin teşvik ücreti ödemesinin hiç etkili olmadığını, %34,1'i de az etkili olduğunu belirtmiştir. Bu da ankete katılan öğrencilerin neredeyse yarısı devlet teşvik ödemesi olmasa da temel liseyi seçebileceğini göstermektedir.

Tablo 25: Temel Liseyi Seçmemde Özel Ders, Kurs Ve Etüt Merkezi İhtiyacını Kaldıracağı Düşüncesi Etkili Oldu

	Sayı	Yüzde
Çok etkili	220	67,1
Az etkili	86	26,2
Hiç etkili olmadı	22	6,7
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %67,1'i temel lisenin özel ders, kurs ve etüt merkezi ihtiyacını kaldıracağı düşüncesi çok etkili olduğunu, %26,2 az etkili olduğunu düşünmektedir. Özel ders, kurs ve etüt merkezi ihtiyacının az ya da çok etkili olduğunu düşüneler %93,3' tür.

Tablo 26: Temel Liseyi Seçmemde Temel Lise Şehrin Merkezinde Olduğu İçin Ulaşımının Kolay Olması Tercih Etmemde Ne Kadar Etkili Oldu?

	Sayı	Yüzde
Çok etkili	85	25,9
Az etkili	97	29,6
Hiç etkili olmadı	146	44,5
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %44,5'i temel lise şehrin merkezinde ulaşımın kolay olmasından dolayı hiç etkili olmadığını, %29,6'sı az etkili olduğunu düşünmektedir. Ankete katılanların yarısı etkili olmadığını belirttiği için temel liselerin merkezde olması çok cazip değildir.

Tablo27: Devam Etmekte Olduğunuz Temel Lisenin Hedeflediğiniz Mesleğe Sahip Olabilmek İçin Doğru Bir Okul Türü Olduğunu Düşünüyor Musunuz?

	Sayı	Yüzde
Evet	256	78,0
Hayır	31	9,5
Fikrim yok	41	12,5
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %78'i devam etmekte olduğu temel lisenin hedeflediği mesleğe ulaşabilmek için doğru bir okul türü olduğunu düşünmektedir. Tablo 16 ve tablo 17 de önceki lise öğretmenleri ve imkânlarından memnun olmayışı, bu tabloda ortaya çıkan sonucu destekler niteliktedir. Ayrıca Tablo 21 de %88,1'i diğer liselere göre temel lisenin daha iyi sınava hazırlayacağı inancı ile de sonuçlar yakın çıkmıştır.

Tablo28: Temel Lisenizde Meslek Seçimi Konusunda Bugüne Kadar Herhangi Bir Rehberlik Danışmanlık Hizmeti Aldınız Mı?

	Sayı	Yüzde
Evet	188	57,3
Hayır	124	37,8
Fikrim yok	16	4,9
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %57,3'ü temel lisede meslek seçimi ile ilgili danışmanlık aldığını belirtmiştir. Tablo 19 da %65 öğrenciler geldiği lise türünde mesleki rehberlik hizmeti almamış olması temel liseyi seçmesinde etkili olduğu belirtmişti. Mesleki rehberlik ihtiyacını temel lisede büyük oranda karşılanmaktadır.

Tablo 29: Temel Lisenizde Kişisel Yetenek Bilgi Ve Becerilerinizin Hangi Mesleğe Daha Uygun Olduğunu Belirlemek Amacı İle Hazırlanmış Bilimsel Bir Teste Katıldınız Mı?

	Sayı	Yüzde
Evet	99	30,2
Hayır	196	59,8
Fikrim yok	33	10,1
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %59,8'i temel lisede hangi mesleğe uygun olduğunu belirlemek amacı ile bilimsel bir teste katılmamıştır. Bu teste katılanların oranı %30,2'dir. Temel liseler öğrenci memnuniyeti sağlamak için daha fazla mesleki rehberlik konularına yer vermelidir.

Tablo 30: Temel Lisenizde Müfredatın Dışında Herhangi Bir Semine Katıldınız Mı? (Meslek Tanıtımı, Sınav Motivasyonu, Sınav Kaygısı, Verimli Ders Çalışma Vb..)

	Sayı	Yüzde
Evet	194	59,1
Hayır	118	36,0
Fikrim yok	16	4,9
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %59,1'i temel lisede müfredatın dışında (meslek tanıtımı, motivasyon, sınav kaygısı) seminerlerine katıldığını belirtmiştir. Dikkat çeken husus bu sonuçlar Tablo 19 ve tablo 28 'i destekler niteliktedir.

Tablo 31: Temel Lisenizdeki Alan Dersleri (Sayısal, Eşit Ağırlık, Sözel, Dil) Eğitiminin Yeterli Olduğunu Düşünüyor Musunuz?

	Sayı	Yüzde
Evet	275	83,8
Hayır	53	16,2
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %83'8'i temel lisedeki alan dersleri eğitiminin yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Tablo 16 da %74'1'i gelmiş olduğu lisedeki alan dersi hocalarından memnun olmayışı, temel lisede memnuniyete dönüşmüştür.

Tablo 32: Temel Lisenin Laboratuvar İmkânlarının Yeterli Buluyor Musunuz?

	Sayı	Yüzde
Evet	13	4,0
Hayır	244	74,4
Fikrim yok	71	21,6
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %74,4'ü temel lisenin laboratuvar imkânlarının yeterli bulmadığını düşünmektedir. %4'ü yeterli bulurken, %21,6'sı fikir beyan etmemektedir.

Tablo 33: Temel Lisede Resim, Müzik ve Beden Eğitimi Gibi Derslerin Eksikliğini Hissediyor Musunuz?

	Sayı	Yüzde
Evet	116	35,4
Hayır	189	57,6
Fikrim yok	23	7,0
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %57,6'sı temel lisede resim, müzik ve beden eğitimi derslerinin eksikliğini hissetmediklerini düşünmektedirler. %35,4'ü bu derslerin eksikliğini hissettiğini belirtmişler. Sınava hazırlanan son sınıftaki öğrencilerin yarısından fazlası bu eksikliği hissetmediğini belirttiği için diğer okullarda da bu dersler son sınıfta kaldırılabilir.

Tablo 34: Temel Lisedeki Okulun Fiziki Şartlarını (Bahçe Kantin Spor Salonu Vb..) Yeterli Buluyor Musunuz?

	Sayı	Yüzde
Evet	58	17,7
Hayır	248	75,6
Fikrim yok	22	6,7
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %75,6'sı temel lisedeki bahçe, kantin, spor salonu gibi fiziki imkânları yeterli bulmadığını belirtmiştir. %17,7'si fiziki şartları yeterli bulduğunu düşünmektedir.

Tablo 35: Ailemin Beklentisinin Meslek Tercihimde Etkili Olacağını Düşünüyorum

	Sayı	Yüzde
Tamamen katılmıyorum	71	21,6
Kısmen katılmıyorum	62	18,9
Kararsızım	56	17,1
Kısmen katılıyorum	97	29,6
Tamamen katılıyorum	42	12,8
Toplam	328	100,0

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %29,6'sı ailemin beklentisinin meslek tercihinde kısmen etkili olacağını, %12,8'i tamamen etkili olacağını düşünmektedir. Katıldığını ifade eden toplamda %42,4'ü ailesinin kısmen veya tamamen etkili olacağını belirtmiş. Bu oran ankete katılanların yarısına yakın bir kısmını ifade etmektedir.

5'li likert tipi anketimizde tamamen katılmıyorum: 1, kısmen katılmıyorum: 2, kararsızım: 3, kısmen katılıyorum: 4, tamamen katılıyorum: 5 rakamı ile SPSS programına girilerek kodlanmıştır. Ayrıca tabloda Sayı dağılımı da verilmiştir.

Tablo 36: Üniversite ve Meslek Seçimi İle İlgili Tanımlayıcı İstatistikler

	Ort.	Std. S.	Sayı
Aileme uzak olan bir ilde üniversite eğitimi almayı tercih ederim.	3,4085	1,43275	%53
Ailemin beklentisinin meslek tercihimde etkili olacağını düşünüyorum.	2,9299	1,36513	%42,4
Sınav puanım doğrultusunda tercih yapmak zorunda kalacağımı düşünüyorum.	3,2774	1,39872	%49,7
Lisedeki akademik başarımın, üniversite ve meslek tercihi ile ilişkili olduğunu düşünüyorum.	3,6982	1,38705	%62,8
İş bulma imkânı üniversite tercihimde en belirleyici etken olduğunu düşünüyorum.	3,6555	1,48599	%65,6
İş imkânı yüksek olsa bile toplum tarafından az bilinen bir bölümü tercih etmek istemem.	2,5396	1,44574	%51,2
Meslek ve üniversite tercihimde ailemin sosyo-ekonomik durumu etkili olacağını düşünüyorum.	3,0122	1,39237	%42,7
Meslek ve üniversite tercihimde arkadaşlarımdan görüşleri benim için önemlidir.	2,2073	1,33856	%64
Mevcut üniversite yerleştirme sisteminden dolayı idealimdeki ilgi ve yeteneğimle örtüşen mesleği tercih edebileceğimi düşünmüyorum.	3,0976	1,53140	%46,3
Meslek ve üniversite tercihlerimde sadece kendi isteğimin etkili olacağını düşünüyorum.	3,6067	1,32058	%61,6
Meslek seçimimde, o mesleği icra edenlerin de görüşlerini dikkate alarak belirleyeceğim.	3,7043	1,29727	%67
Üniversite ve bölüm seçimimde, o bölümü okuyan öğrencinin görüşleri benim için önemlidir.	3,8262	1,22049	%69,8
Seçtiğim mesleğin toplumda prestijinin yüksek olması benim için önemlidir.	3,7073	1,34312	%64,6
Tercih edeceğim üniversitenin yaşadığım ilde ya da yakın çevresinde olmasına dikkat edeceğim.	2,9695	1,45650	%39,3
Üniversite ve meslek tercihim kendi ilgi ve yeteneğime göre yapacağım.	3,8902	1,29224	%65,7
Üniversitenin sosyal ve kültürel imkânları tercihimde etkili olacağını düşünüyorum.	3,7256	1,28423	%67,6
Popüler üniversitelerin tercihimde etkili olacağını düşünüyorum.	3,6098	1,27556	%62,2
Popüler mesleklerin tercihimde etkili olacağını düşünüyorum.	3,2439	1,40171	%49,4
Yüksek gelir elde edebileceğim bir meslek tercih etmek isterim.	3,8963	1,31851	%72,5

Ankete katılan temel lise öğrencilerinin %53'ü, yarıdan fazlası ailesinden uzakta bir eğitim almayı düşünmektedir. Ortalama 3,4 ve standart sapma 1,4 tür. Ergenlik ve gençlik dönemi olduğu için özgür ve bağımsız hareket etme isteği, üniversite tercihini etkileyebilir.

Temel lise öğrencilerinin %42,4'ü ailesinin beklentisinin tercihinde etkili olacağını düşünmektedir. Ortalama 2,9 ve standart sapma 1,3 tür. Anketimizde diğer ifadeler daha yüksek oran çıksa da aile, meslek tercihinde önemli bir dilime sahiptir.

Temel lise öğrencilerinin %49,7'si sınav puanı doğrultusunda tercih yapmak zorunda kalacağını düşünmektedir. Ortalama 3,2, standart sapma 1,3 tür. Öğrencilerin yarısı hayatlarını 3 saatte belirleyen sınava girdikleri için ya da okul başarısı %12 sınavı etkilediği için bu oranın biraz yüksek çıkması normaldir.

Temel lise öğrencilerinin %62,8'i lisedeki akademik başarısının üniversite meslek tercihi ile ilişkili olduğunu düşünmektedir. Ortalama 3,6 ve standart sapma 1,3 tür. Buradan dikkat çeken husus geldiği liseden memnun olmayan öğrenciler temel lisenin eğitim anlayışının daha sınava hazırlayıcı olduğunu düşünmektedir.

Temel lise öğrencilerinin %65,6'sı iş bulma imkânının üniversite tercihinde en belirleyici etken olduğunu düşünmektedir. Ortalama 3,6 ve standart sapma 1,4 tür. Burada dikkat çeken husus üniversite veya bölüm seçiminden daha öncelikli bir konu iş bulma imkânı olduğunu gözlemlenmiştir.

Temel lise öğrencilerinin %51,2'si iş imkânı yüksek olsa bile toplum tarafından az bilinen bölümü tercih etmek istemem görüşüne katılmamaktadır. Ortalama 2,5 ve standart sapma 1,4 tür. Bu sonuç bir önceki ifadedeki iş bulma imkânının önemli olduğunu pekiştirmektedir. Toplumun ne düşündüğünden ziyade üniversite sonrası iş imkânını önemli olduğunu belirtmektedir.

Temel lise öğrencilerinin %42,7'si meslek ve üniversite tercihinde ailesinin sosyo- ekonomik durumunun etkili olacağı düşünmektedir. Ortalama 3,01 ve standart sapma 1,3 tür. Burada dikkat çeken husus ailenin beklentisi meslek tercihinde etkili olacak ifadesi ile aynı oranda çıkmıştır. Ailesinden uzakta üniversite eğitimi almak

isteyenler %53 biraz daha fazla çıksa da maddi destekleyici aile olduğu için, tercih döneminde bu oran biraz daha düşecektir.

Temel lise öğrencilerinin %64'ü meslek ve üniversite tercihinde arkadaşlarının görüşleri benim için önemlidir görüşüne katılmamaktadır. Ortalama 2,2 ve standart sapma 1,3 tür. Arkadaş görüşü aile ve kendi görüşünün gerisinde kaldığı gözlemlenmektedir.

Temel lise öğrencilerinin %46,3'ü mevcut üniversite yerleştirme sisteminden dolayı idealindeki ilgi ve yeteneği ile örtüşen mesleği tercih edebileceğini düşünmemektedir. Ortalama 3,09 ve standart sapma 1,5' tir. Ankete katılan öğrencilerin yarıya yakın bir oranı bu sistemde idealindeki ilgi yeteneğine uygun üniversiteye gidemeyeceğini belirtmiştir.

Temel lise öğrencilerinin %61,6'sı meslek ve üniversite tercihinde sadece kendi isteğimin etkili olacağını düşünmektedir. Ortalama 3,6 ve standart sapma 1,3'tür. Tercih döneminden önce yapıldığı ve mezun durumunda sınava girmediği için bu oran biraz yüksek çıkmıştır.

Temel lise öğrencilerinin %67'si meslek seçiminde, o mesleği icra eden kişilerin görüşlerini dikkate alarak belirleyeceği düşünmektedir. Ortalama 3,7 ve standart sapma 1,2 dir. Seçmek istediği meslekte çalışan kişilerin memnuniyeti veya mutsuzluğu öğrenciler için çok önemli olduğu gözlemlenmiştir.

Temel lise öğrencilerinin %69,8'i üniversite ve bölüm seçiminde o bölümü okuyan öğrencilerin görüşlerinin etkili olacağını düşünmektedir. Ortalama 3,8 ve standart sapma 1,2'dir. Lise arkadaşları etkili değil iken daha önceden kazanmış olan arkadaşları çok yüksek bir ilişki ile etkili olduğu gözlemlenmektedir.

Temel lise öğrencilerinin %64,6'sı seçtiği mesleğin toplumda prestijinin yüksek olmasının önemli olduğunu düşünmektedir. Ortalama 3,7 ve standart sapma 1,3 tür. Anketimize katılan temel lise öğrencilerinin yüksek prestij ve yüksek gelirli meslek seçimi oranı, aile ve arkadaş görüşlerine göre oranla daha yüksek çıktığı gözlemlenmiştir.

Temel lise öğrencilerinin %39,3'ü tercih edeceğim üniversitenin yaşadığım ilde ya da yakın olmasına dikkat edeceğini düşünmektedir. Ortalama 2,9 ve standart sapma 1,4 tür. Yaşadığı ilde ya da o ile yakınlığına dikkat etmeyeceklerin oranı da %38,7 dir. Anketimize katılan öğrencilerin yaşadığı ilde ya da o ile yakın çevrede yükseköğretim eğitimi almak isteyenler ile istemeyenler birbirine eş oranda çıktığı gözlemlenmektedir.

Temel lise öğrencilerinin %65,7'si üniversite ve meslek tercihini kendi ilgi ve yeteneğine göre yapacağını düşünmektedir. Ortalama 3,8 ve standart sapma 1,2'dir. Bu oranın yüksek çıkması sevindiricidir. Fakat üniversite tercih döneminde diğer faktörlerin devreye girmesi (aile, iş bulma imkânı, o bölümde okuyan öğrenciler vb.) öğrencilerin tercihini etkilemektedir.

Temel lise öğrencilerinin %67,6'sı üniversitenin sosyal ve kültürel imkânları tercihinde etkili olacağını düşünmektedir. Ortalama 3,7 ve standart sapma 1,2'dir. Gençler için üniversitelerin kalitesi, bilgiyi üretmesinin yanında, sosyal olmalarına ve kaliteli vakit geçirmelerine olanak sağlamasıdır. Bu anket sonuca göre öğrenciler, üniversitenin sadece diploma alınan yer olmadığını, aynı zamanda sosyalleşip, kültür kazanılan yer olduğunu düşünmektedirler.

Temel lise öğrencilerinin %62,2'si popüler üniversitelerin tercihinde etkili olacağını düşünmektedir. Ortalama 3,6 ve standart sapma 1,2'dir.

Temel lise öğrencilerinin %49,4'ü popüler mesleklerin tercihinde etkili olacağını düşünmektedir. Ortalama 3,2 ve standart sapma 1,4'tür. Bu anket sonucuna göre öğrencilerin popüler üniversiteleri, popüler mesleklere göre daha çok önemsendiği gözlemlenmektedir. İş bulma imkânı popüler meslek seçmenin önüne geçmiştir.

Temel lise öğrencilerinin %72,5'i yüksek gelir elde edebileceği bir mesleği seçmek istediğini düşünmektedir. Ortalama 3,8 ve standart sapma 1,3' tür. En yüksek frekans ve en çok anlamlılık bu ifadeye olduğunu gözlemlemekteyiz. Lise gençliğinin kendi ilgi ve yeteneğinden daha ziyade yüksek gelirli meslekleri daha çok tercih etme eğiliminde olduklarını gözlemlemekteyiz.

SONUÇ

Bu araştırmanın sonucunda temel lise son sınıf öğrencilerin geldikleri lise ilişkin algıları, temel lise memnuniyeti, üniversite ve meslek seçimini etkileyen faktörler incelenmiştir. Bu araştırmaya 157 kız, 171 erkek toplam 328 öğrenci katılmış, 4 temel lisede gerçekleştirilmiştir.

Genel anlamda geçmişten günümüze özel öğretim ihtiyacının bitmeyeceği ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin daha iyi bir bölüm ve üniversiteye yerleşmek için her zaman ek takviye ders ve kurs ihtiyacı var olacaktır. Durum böyle iken ailelerin de çocukları için bu ihtiyacı karşılamak maksatlı hep bir arayışı söz konusu olacaktır. Dershaneler kapanmadan önceki tabloya baktığımızda 2009-2010 yılında dershane sayısı 4193'dur. En çok öğrenci sayısı 2012-2013 yılında 1.280.297'dir. Ayrıca 51. 522 öğretmen sayısı ile en çok istihdamı 2012 -2013 yıllarında gerçekleştirmiştir. Dönüşüm gerçekleştikten sonraki tabloya baktığımızda halen Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğüne bağlı 1159 temel lise, 1524 Özel Öğretim Kursu, 3261 etüt eğitim merkezi bulunmaktadır. Yani dershanelerin dönüşmesi bu sayıyı azaltmamış, bilakis artırmıştır. Toplamda 6000 civarında yeni dönüşüm sonrası kurum meydana gelmiştir. Yasal olmayan etüt merkezleri bu sayısal verinin dışında tutulmuştur.

Güçlü kurumlar çok kısa sürede koleje dönüşmüşlerdir. Temel liselerin 4 yıl içerisinde koleje dönüşmesi alt yapı olarak mümkün gözükmemektedir. Haksız rekabetin önlenmesi ve eğitimde fırsat eşitliği ilkesine dayanarak dönüşüm sürecinin uzatılması daha yerinde olacaktır. Ayrıca etüt merkezlerinin kapatılması ve özel öğretim kurumlarının 5 ders ruhsatlarının tek derse dönüştürülmesi söz konusudur. Bu uygulama ile Türk eğitim sisteminde özel öğretim çok daha karmaşık hale gelecek, kaos artacaktır. Aileler ve öğrenciler denetimden uzak yasal olmayan başka yöntemler ile çocukları için takviye ders arayışına gireceklerdir.

Sonuç itibariyle genel olarak öğrenciler temel liseden memnundurlar. Aşağıda araştırmamıza ilişkin sonuçlar başlıklar halinde özetlenmiştir.

Temel Lise Öncesi Öğrenci Profili

- Temel lise öğrencilerinin %49,4'ü sayısal, %45,4'ü eşit ağırlık bölümünden sınava hazırlanmaktadır. Temel liselerde sözel ve dil sınıfları bulunmamaktadır.
- Temel lise velileri, %64'lük bir oranla memur ve esnaf meslek grupları içerisinde oluşmaktadır. Anne mesleğinin ise %68'i ev hanımıdır.
- Temel lise öğrencilerinin ailelerinin ekonomik durumunun %74,4'ünün 3000 tl ve üzerinde olduğu için normal ve normalin üzerindeki aileler, temel liseyi tercih etmiştir.
- Temel lise öğrenci profili %57, 6'sı anadolu lisesinden, %25,9'u imam hatip lisesi öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu iki okulun toplamı %83,5 tir.

Önceki Lise Algıları Ve Temel Liseye Bakış Açıları

- Temel liseyi seçmemde %83,8'i ailesinin etkili olduğunu, %79'u da ailesinin sosyo- ekonomik durumunun etkili olduğunu belirtmiştir.
- Temel liseyi seçmemde %61,9'u arkadaş çevresi etkili olduğunu belirtirken, %83,8'i önceki lisenin rehber öğretmeninin, %60'ı akraba ve sosyal çevresinin etkili olmadığını belirtmiştir.
- Temel liseyi seçmede %74,1 önceki lise öğretmenlerinden memnun olmadığını, %81,4'ü de önceki lisenin imkânlarından memnun olmadıklarını belirtmiştir.
- Temel liseyi seçmede %65,6'sı önceki lisesinde yeteri kadar üniversite tanıtımı yapılmadığını, %65,2'si önceki lisesinden mesleki rehberliği yeteri kadar almadığını belirtmiş.
- Temel liseyi seçmede %93,6'sı okul ve dersane ihtiyacının bir arada karşılanacağını düşünürken, temel lise eğitiminin diğer liselere göre daha iyi üniversiteye hazırlayabileceğini düşünenler %98,5 tir. Özel ders, kurs ve etüt merkezi ihtiyacının karşılandığını düşünenler %93,3' tür.

- Temel liseyi seçmede %96'sı dokümanlarının üniversite sınavına hazırlanmada daha iyi olacağını düşünürken, temel lise öğretmenlerinin diğer lise öğretmenlerine göre daha iyi olacağını düşünenler %95,7'dir.

- Temel lise öğrencilerinin %41,8'i devletin teşvik ücreti ödemesinin hiç etkili olmadığını belirtirken, temel lise öğrencilerinin %44,5'i temel lise şehrin merkezinde ulaşımın kolay olmasından dolayı hiç etkili olmadığını düşünmektedir.

Temel Lise Memnuniyeti

- Temel lise öğrencilerinin %78'i devam etmekte olduğu temel lisenin hedeflediği mesleğe ulaşabilmek için doğru bir okul türü olduğunu düşünmektedir.

- Temel lise öğrencilerinin %83'8'i temel lisedeki alan dersleri eğitiminin yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Tablo 16 da %74'1'i gelmiş olduğu lisedeki alan dersi hocalarından memnun olmayışı, temel lisede memnuniyete dönüşmüştür.

- Temel lise öğrencilerinin %57,3'ü temel lisede meslek seçimi ile ilgili danışmanlık aldığını belirtmiştir. Tablo 19 da %65 öğrenciler geldiği lise türünde mesleki rehberlik hizmeti almamış olması temel liseyi seçmesinde etkili olduğunu belirtmişti. Mesleki rehberlik ihtiyacını temel lisede büyük oranda karşılanmaktadır.

- Temel lise öğrencilerinin %59,8'i temel lisede hangi mesleğe uygun olduğunu belirlemek amacı ile bilimsel bir teste katılmamıştır. Bu teste katılanların oranı %30,2' dir. Temel liseler öğrenci memnuniyeti sağlamak için daha fazla mesleki rehberlik konularına yer vermelidir.

- Temel lise öğrencilerinin %74,4'ü temel lisenin laboratuvar imkânlarının yeterli bulmadığını düşünürken, temel lise öğrencilerinin %75,6'sı temel lisedeki bahçe, kantin, spor salonu gibi fiziki imkânları yeterli bulmadığını belirtmiştir. Ayrıca temel lise öğrencilerinin %57,6'sı temel lisede resim, müzik ve beden eğitimi derslerinin eksikliğini hissetmediklerini düşünmektedirler. Araştırmamız son sınıflara uygulandığı için bu oran biraz düşük çıkmıştır. Ara sınıflarda resim, müzik beden eğitimi dersi ihtiyacının daha fazla olduğu düşünülmektedir.

Üniversite ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler

- Temel lise öğrencilerinin %53'ü, yarıdan fazlası ailesinden uzakta bir eğitim almayı düşünmektedir. Ayrıca %42,4'ü ailesinin beklentisinin tercihinde etkili olacağını düşünmektedir.
- Temel lise öğrencilerinin %72,5'i yüksek gelir elde edebileceği bir mesleği seçmek istediğini düşünmektedir. Ayrıca %65,6'sı iş bulma imkânının üniversite tercihinde en belirleyici etken olduğunu düşünmektedir.
- Temel lise öğrencilerinin %64,6'sı seçtiği mesleğin toplumda prestijinin yüksek olmasının önemli olduğunu düşünmektedir. Ayrıca %62,2'si popüler üniversitelerin tercihinde etkili olacağını düşünmektedir. Öğrenciler gittikleri üniversitelerin %67,6'sı sosyal ve kültürel imkânları tercihinde etkili olacağını düşünmektedir.
- Temel lise öğrencilerinin %69,8'i üniversite ve bölüm seçiminde o bölümü okuyan öğrencilerin görüşlerinin etkili olacağını düşünmektedir. Fakat %64'ü lise arkadaşlarının görüşlerinin üniversite ve meslek tercihinde etkili olmayacağını düşünmektedir. Ayrıca meslek seçiminde %67'si o mesleği icra eden kişilerin görüşlerinin etkili olacağını belirtmiştir.
- Temel lise öğrencilerinin %65,7'si üniversite ve meslek tercihini kendi ilgi ve yeteneğine göre yapacağını düşünmektedir. Ayrıca %61,6'sı meslek ve üniversite tercihinde sadece kendi isteğimin etkili olacağını belirtmiştir. Üniversite tercihi döneminden önce yapıldığı için bu oran biraz yüksek çıkmıştır.
- Temel lise öğrencilerinin %49,7'si sınav puanı doğrultusunda tercih yapmak zorunda kalacağını düşünmektedir. Ayrıca %46,3'ü mevcut üniversite yerleştirme sisteminden dolayı idealindeki ilgi ve yeteneği ile örtüşen mesleği tercih edebileceğini düşünmemektedir. Burada dikkat çeken husus iki oranda ankete katılanların yarısına yakın bir kısmını oluşturmaktadır. Ankette öğrencilerin %65,7'si ilgi ve yeteneği doğrultusunda tercih yapacağını belirtirken, %49,7'si de puanı doğrultusunda tercih yapacağını belirtmiş ve mevcut sınav sisteminin ideallerine

ulařtıramayacađını dűřünmektedir. Burada çeliřki gibi algılansa da öđrencilerin sınav konusunda zgűvenlerinin az olduđu gözlemlenmektedir.

Meslek, iř, kariyer, meslek seçimi ile ilgili yanlış kullanılan kavramları doğru bir şekilde tanımlanmıştır. Ergenlik döneminde bulunan gencin, meslek ve niversite seçimi kararını tek başına almaması gerekmektedir. Karar verme sűrecinde; aileden, rehberlik uzmanından, sahada çalışan uzmandan, niversite hocası ve öğrencisinden, akran gruplarından destek alınarak tercih yapılması gerektiği bulunmuştur. Gençlerin popűler ya da çok para kazanılan meslekler yerine, ilgi ve yeteneğine uygun olan blűmleri seçmelerinin kendileri için faydalı olacağı kanısına varılmıştır. Bireyin kendisini ve meslekleri tanımasının karar verme sűrecinde olumlu olacağı belirtilmiştir. Meslek tercihi komplike bir konudur. Bu sűreci etkileyen tek faktör olması műmkűn değildir. Sınava hazırlanan gençlerin mesleğini seçerken; biyolojik, sosyolojik, psikolojik, ekonomik hatta politik nedenler gibi birçok faktrűn etkili olduğu tespit edilmiştir. Mesleklerle ilgili bilinen yanlış inanışlar ve genellemeler, gençlerin meslek ve niversite seçimini olumsuz etkilemektedir. Tercih sűrecini sağlıklı yönetebilmek için doğru bilgi kaynaklarına ulaşılması gerekmektedir. Yukarıda belirtilen insan kaynağının dışında teknoloji kaynağını da araştırma yaparken kullanmak gerekmektedir.

Ayrıca sonuç olarak Kuzgun'a göre öğrencilere meslekler hakkında bilgi vermenin başlıca amaçları şunlardır;

- 1- Her öđrenciye ilgi duyduđu ve yönelmeyi dűřűndűđű mesleđin, kendisince bilinmeyen yönleri hakkında ayrıntılı bilgi vermek,
- 2- Öđrenciye varlığından haberdar olmadığı ya da hakkında yanlış ve eksik bilgiye sahip olduğu meslekleri tanıtmak ve böylece onun grűř alanını genişletip daha zengin bir seçenek grubu arasından uygun seçimi yapmasına yardım etmek,
- 3- Öğrencilerin çeşitli mesleklere karşı kalıplaşmış inanış ve peşin yargılarını eleştirme alışkanlığı kazandırma,
- 4- Toplumla yararlı ve kiřilerin kendini gerçekleřtirmelerine olanak veren her mesleđin saygıya deđer olduđu grűřűne eriřmesini sađlamada yardımcı olmak (Kuzgun; 1984)

ÖNERİLER

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar çerçevesinde temel lise hakkında bilgi edinmek ve öğrenci memnuniyetini konusunda fikir sahibi olunmak istenmiştir. Ayrıca eğitim sistemimize, mesleki rehberliğe ve öğrencilere katkı sağlaması için aşağıda maddeler halinde öneriler verilmiştir.

1- Temel lise öğrencileri araştırmamızda alan dersi öğretmenleri, sınava hazırlanmada kullanılan doküman imkânları ve rehberlik servisi çalışmaları konularından memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte temel lisenin okul dersane ihtiyacını bir arada karşıladığını ve özel ders, kurs ve etüt merkezi ihtiyacını ortadan kaldırdığını düşünmektedirler. Fakat laboratuvar imkânları ve temel lisenin fiziki şartlarından (Bahçe, Kantin, Spor Salonu) memnun olmadıklarını gözlemlenmiştir. Genel anlamda temel liseyi benimseyen öğrenciler, idealindeki üniversiteye gidebilmek için temel lisenin kendileri için doğru bir okul olduğunu düşünmektedirler. Bu bağlamda Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Genel Müdürlüğü, koleje dönüşmesi için teminat veren temel liseleri, şartlarını iyileştirmeleri koşulu ile eğitim öğretime devam etmesi yönünde karar alabilir.

2- Temel liselerin akıbeti ile ilgili gerek öğrenci memnuniyetinden dolayı gerekse koleje dönüşümdeki fiziki şartların sağlanmasındaki oluşabilecek maddi, manevi güçlüklerden dolayı en az iki yıl daha temel lise olarak hizmet verebilmesi yönünde ilgili kurumlar karar alınabilir.

3- Meslek seçimini etkileyen en önemli faktörlerden birisi ailedir. Araştırmamızda da ailenin %42 etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda yapabileceğimiz en önemli uyarı aileye yönelik mesleki rehberlik hizmetlerinin artırılmasıdır. Özellikle baba, meslek seçiminde daha etkin rol oynadığı için babalara ayrı olarak bireysel rehberlik yapılması gerekmektedir.

4- Yapılan araştırmalarda okuldaki rehberlik servisine gidip mesleki rehberlik alan öğrencilerin, almayan öğrencilere göre daha az mesleki kararsızlık yaşadığı tespit edilmiştir (Hamamcı ve Hamurlu, 2005: 66). Okul rehberlik uzmanı mesleki rehberliğe daha çok önem vermelidir.

5- Temel lise ve diğer liselerde okul rehberlik uzmanı, sınıf rehber öğretmeninden destek alarak, öğrencilerin kendilerini tanımalarına yardımcı olmalı ve ilgilerini anlamaya yönelik testler uygulamalıdır. Ayrıca meslek inceleme grupları oluşturmalı ve meslek tanıtım günleri düzenlenmelidir. Meslek, bir insanın hayatının sonuna kadar taşıyacağı unvanı olacağı için rehberlik uzmanı bu hizmeti yaparken daha dikkatli olmalıdır.

6- Temel lise ve diğer lise öğrencileri meslek ve üniversite seçimini son yıla bırakmamalı, 9.sınıftan itibaren araştırmaya başlamalıdır. Toplumda var olan mesleklerle ilgili yanlış inanış ve genellemeleri dikkate almamalıdır. Gitmek istediği üniversite ve bölümle ilgili gerekli olan mesleki rehberlik konularını doğru kaynaklardan kendisi araştırmalıdır.

7- Okul rehberlik servisi ve rehberlik araştırma merkezlerinin yanında sağlıklı, mutlu, verimli bireyler yetiştirebilmek için mesleki rehberlik merkezleri de açılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Altun, İ. (2000). Kocaeli Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Kişisel Değerleri ve Meslek Seçimlerine Etki Eden Faktörler. I. Uluslararası&VIII. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, Antalya.
- Akyüz, Y. (1997). Başlangıçtan 1997'ye Türk eğitim tarihi. İstanbul: Kültür Yayınları.
- Aydın, B. E. (2007). Kariyer Geliştirmesi ve Bir Kariyer Geliştirme Programı Olarak Koçluk Uygulamaları”, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Aytaç, S. (1997). Çalışma Yaşamında Kariyer Yönetimi Planlaması Gelişimi ve Sorunları. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Bayraktaroğlu, S. (2003). İnsan Kaynakları Yönetimi, Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Bekleyiş, F. (2007). Öğrencilerin Mesleki İlgi Alanları ve Ailelerin Meslek Seçimine etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu, S:62,69
- Burack, E.H. (1988). Career Management In Organisations:a Practical Human Resources Planning, Brace-Park Press Lake Forest, IL.
- Brown, D. Crace, R. K. (1996). Values in Life Role Choices And Outcomes: A Conceptual Model. *The Career Development Quarterly*, 44: 211-223.
- Can, G. (1992): “Akademik Başarısızlık Ve Önlenmesi”, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:550, Eskişehir.
- Can, H. (1999). Organizasyon ve Yönetim, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çakmaklı, K. (1995): “100 Soruda Çocuk Ve Aile”, Seha Neşriyat, İstanbul,
- Çalık, T. Ereş, F. (2006). Kariyer Yönetimi Tanımlar, Kavramlar, İlkeler. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Çetin, C. (1996). Kariyer Planlaması, İ.Ü.İ. *Fakültesi Dergisi*. 25: 126-128.

- Çınar Ç. (2011). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçimi Kararında Benlik Algısının Önemi, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan, O. (2012). Türkiye’de özel dershaneler (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla
- Elmacıoğlu, T. (2004); “Aile İçi İletişimin Temel İlkeleri”, Gençbeyin Dergisi,
- Ekinci. C. E. (2011), Bazı Sosyoekonomik Etmenlerin Türkiye’de Yükseköğretime Katılım Üzerindeki Etkileri, Eğitim ve Bilim, Cilt 36, Sayı 160, Muğla Üniversitesi, Muğla
- Gladding, S.T. (1998). Family Therapy: History, Teory, and Practice, (2nd ed) Upper Saddle River, NJ: Merill.
- Goldenberg, I & Goldenberg, H. (2000). Family Therapy: An Overview, (5 th ed), Belmont, CA Wadsworth.
- Guthrie, J.P., Coate J.,Schwoerer, C.E. (1998). Career Management Strategies:The Role Of Personelity, Emerald Group Publishing Ltd.
- Güvender, (2012). Dershanelerin Eğitim Sistemi İçerisindeki Yeri. Güvender Eğitim Bülteni. 39 (10). Ankara: Afşar Matbaacılık
- Hall, D.T. (1986). Career Development In Organisations, Jossey-Bass,1st ed. Edition, San Francisco.
- Hall, D. T. (1994). Career Development, The International Library Of Management, Dartmouth Pub., Comp.
- Hamamcı, Z, Hamurlu M. K.(2005). Anne Babaların Meslek Gelişimine Yardımcı Olmaya Yönelik Tutumları ve Bilgi Düzeylerinin Çocukların Mesleki Kararsızlıkları İle İlişkisi, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10: 66.
- Helen Bee Lifespan Developmant Halper Collins College Publisher,1994s 347-348
- Akt.Yıldız. S 2001Kişilik ve meslek seçimi arasında ilişki ve bir uygulama Bursa Yüksek lisans tezi

- Howell, J., (2005). Protean Career Development, <http://www.acs.futurefinder.com.au/> 19.10.2015
- Isaacson, L. E., ve Brown, D., (1997), "Career Information", Career Counseling, and Career Development, Edt, Allyn ve Bacon, Boston
- Işık, E. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Üniversitelerinde Verilen Kariyer Danışmanlığı Hizmetlerine İlişkin Algı ve Beklentileri. XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Sözlü Bildiri.
- Işık, E. (2008). Soy Ağacı Tekniğinin Aile ve Kariyer Psikolojik Danışmanlığında Kullanımı Dokuz Eylül Üniversitesi, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23: 87-97.
- Kars, V. Aslan, N., Erik, L., Avcı, N., Bucaktepe, P. (2014). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçiminde Karşılaştığı Sorunlar ve Bu Sorunların Anksiyete ve Depresyonla İlişkisi. *Dicle Tıp Dergisi*. 41 (1): 187-190.
- Kaya, Z. (1988): "Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçimindeki Sosyo-Ekonomik Faktörler", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kepçeoğlu, M. (1997). Psikolojik Danışma ve Rehberlik, İstanbul: Başak Ofset.
- Koç, M. (2003). Rehberlik. Editör: Nurten Sargın. Ankara: Mikro Yayınları.
- Kulaksızoğlu, A. (1999). Ergenlik Psikolojisi, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kuşgözoğlu, V, Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Öğretim Genel Müdürlüğü, Kişisel İletişim 15.12 2015
- Kuzgun, Y. (1984). Mesleki Rehberlik, Yayınlanmamış Ders Notları, Ankara.
- Kuzgun, Y. (1994). Çağdaş İnsanın En Önemli Kararı Meslek Seçimi, *Bilim Teknik Dergisi*. Sayı: 325
- Kuzgun, Y. (2006). Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2003) Meslek Rehberliği Ve Danışmanlığına Giriş, Nobel Yayınları, Ankara

- Kuzgun, Y. (2000). Meslek Danışmanlığı. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Pekkaya, M., Çolak, N. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlerin Önem Derecelerinin AHP İle Belirlenmesi. *International Journal of Social Science*. 6 (2): 797-818.
- Razon, N. (2003). Gencin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler, Çocuğum ve Ben Dergisi Sayı:2
- Mitchell, K. E. ve Krumboltz, J. D. (1996). Krumboltz's Learning Theory Of Career Choice And Counseling. Career Choice and Development. San Francisco: Jossey-Bass. pp.233-280.
- Özcan, H. (2015). Öğrencilerin Üniversite Tercihine Etki Eden Faktörler Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce, S: 69,101
- ÖZ-DE-BİR. (2005). Üç ülkede eğitim sistemi ve özel dersaneler. Ankara: ÖZ-DEBİR Yayınları
- ÖZ-DE-BİR. (2010). ÖZ-DE-BİR 25 Yaşında. ÖZ-DE-BİR Eğitim Dergisi, 49, 45-47.
- Özgen, H. Öztürk A. Yalçın A. (2002). İnsan Kaynakları Yönetimi. Adana: Nobel Kitapevi.
- Özgüven, İbrahim, E. (1999). Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara: PDREM Yayınları.
- Özoğlu, M. (2011). Özel Dersaneler: Gölge Eğitim Sistemiyle Yüzleşmek. Seta Analiz 36.
- Sağ, V. (2004). Öğretmenlerin Kariyer Geliştirme Hakkındaki Görüşleri ve Öğretmenlik Mesleğinin Kariyer Basamakları Halinde Düzenlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Sarıkaya, T. Khorshid, L. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi: Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 7(2): 393-423.

- Temel, C. (2002). Bir eğitim kurumunun 25 yılı. Mersin: Mersin Test-Teknik Dershanesi Yayınları
- Tezcan, M. (1997). Eğitim Sosyolojisi, Ankara, s 99
- Türk Tarih Kurumu, (1983). Türkçe Sözlük, Türk Tarih Kurumu Yayınları 505/1, Genişletilmiş 7. Baskı, Ankara.
- Uysal, Ş. (1970). Bireysel ve Toplumsal Faktörlere Göre Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Ünal, S. Ada, S. (1999). Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Marmara Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Vurucu, F. (2010). Meslek Lisesi Öğrencilerinin Meslek Seçim Yeterliliği ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. S:10,16,17,21,22,23,24,27,29,98
- Yavuzer, H. (1996) Ana Baba Ve Çocuk. 9. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yelken, K. (2008) Orta Öğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerini Ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler, Yüksek lisans Tezi, Sakarya, S:78
- Yeşilyaprak, B. Ve Diğ. (1998): Eğitsel Ve Mesleki Rehberlik, Gazi Üniversitesi, Ankara,
- Yeşilyaprak, B, Güngör A, Kurç G.: Öğretmenler İçin Eğitsel ve Mesleki Rehberlik Ders Notu, Varan Matbaası, Ankara, 1996
- Yolcu, A, (2015). Aile Sosyo-Ekonomik Durumu Ve Anne-Baba Tutumlarının Sınav Kaygısı Düzeyleri Üzerine Etkilerinin İncelenmesi Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya,S: 11,12,36
- YÖK, (2007). Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi. Ankara: Meteksan.

WEB KAYNAKLARI

<http://www.kigem.com/is-meslek-kariyer.html> 18.10.2015

<http://www.yozgatram.meb.k12.tr> 30.10.2015

<http://www.memurlar.net/haber/59985/> 07.10.2015

<http://www.egelisesi.k12.tr/dosyalar/editor/file/z2.pdf> 29.11.2015

<http://www.gopram.meb.k12.tr/tema/icerikdetay.php?KATEGORINO=372255>
30.11.2015

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/63/03/741404/icerikler/mesleksecimi_215998.html 11.12.2015

<http://www.sosyalhizmetuzmani.org/mesleksecimi.doc> 11.12.2015

<http://www.seckinlerkoleji.com/kolej-1-temel-lise-nedir> 23.02.2016

<http://birikimtemellisesi.com/index.asp> 23.02.2016

<http://tr.wikipedia.org>, Erişim: 17.11.2016

<http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2016/LYS/YerlestirmeSayisalBilgiler10082016.pdf> 15.10.2016

<https://ookgm.meb.gov.tr> 14.02.2017

EK 1

Temel Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler

Sevgili Öğrenci,

Bu araştırmanın amacı, üniversite ve meslek tercihinde bulunan temel lise öğrencilerin hangi faktörleri dikkate alarak tercihlerini yaptıklarını belirlemek ve temel lise memnuniyeti hakkında durum tespiti yapmaktır. Anket aracılığı ile elde edilen veriler yalnızca akademik amaçlar için kullanılacaktır. Araştırmaya değerli görüşlerinizle destek verdiğiniz için gönülden teşekkür ederiz.

Ali Bozgedik

Aile Danışmanlığı ve Eğitimi YL Öğrencisi

Prof. Dr. Ertan Özensel

Danışman

ANKET FORMU

Bölüm 1: Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz: Kız Erkek
2. Yaşınız: 17 18 19
3. Şu an okumakta olduğunuz alan: Sayısal Sözel Eşit Ağırlık Dil
4. Babanızın mesleği:
5. Annenizin mesleği:
6. Babanızın eğitim durumu:
 Hiç okula gitmemiş İlkokul mezunu Ortaokul mezunu
 Lise ve dengi okul mezunu Fakülte veya Yüksekokul Mezunu
7. Annenizin eğitim durumu:
 Hiç okula gitmemiş İlkokul mezunu Ortaokul mezunu
 Lise ve dengi okul mezunu Fakülte veya Yüksekokul Mezunu
8. Ailenizin ortalama aylık geliri ne kadardır?
 1350-TL' den az 1351— 2000 TL arası 2001—3000 TL arası
 3001—4000 TL arası 4001—5000 TL arası 5001 TL'den çok.
9. Temel Liseye gelmeden önce hangi okul türünde okumaktaydınız?
 Anadolu Lisesi Fen Lisesi Sosyal Bilimler Lisesi Çok Programlı Lise
 Özel Kolej Açık Lise Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Kız Meslek Lisesi
 Sağlık Meslek Lisesi İmam Hatip Lisesi
Diğer.....

Bölüm 2: Temel Liseyi Seçme ile ilgili Sorular

Etkili Faktörler	Çok Etkili	Az Etkili	Hiç Etkili Olmadı
Ailemin yönlendirmesi etkili oldu.			
Ailemin sosyo-ekonomik durumu etkili oldu.			
Arkadaş çevrem etkili oldu.			
Akrabalarım ve sosyal çevrem etkili oldu.			
Önceki lise rehber öğretmenim teşviki etkili oldu.			
Önceki lisemin öğretmenlerinden memnun olmayışım etkili oldu.			
Önceki lisemin imkânlarından memnun olmayışım etkili oldu.			
Önceki lisemde yeteri kadar üniversite tanıtımı yapılmaması etkili oldu.			
Önceki lisemde yeteri kadar mesleki rehberlik eğitimi almamış olmam etkili oldu.			
Okul ve dersane ihtiyacının bir arada karşılanabileceği düşüncesi etkili oldu.			
Temel lise eğitiminin diğer liselere göre üniversite sınavına hazırlayıcı olduğu inancı etkili oldu.			
Temel lisede sınava hazırlanacak dokümanların daha iyi olacağı düşüncesi etkili oldu.			
Temel lise öğretmenlerinin diğer liselere göre daha iyi olacağı düşüncesi etkili oldu.			
Temel lise eğitimi alacak kişilere devletin teşvik ücreti ödemesi etkili oldu.			
Özel ders, kurs ve etüt merkezi ihtiyacını kaldıracağı düşüncesi etkili oldu.			
Temel lise şehrin merkezinde olduğu için ulaşımının kolay olması tercih etmemde etkili oldu.			

Bölüm 3: Temel Lise Memnuniyeti ile ilgili Sorular

- 1- Devam etmekte olduğunuz temel lisenin hedeflediğiniz mesleğe sahip olabilmek için doğru bir okul türü olduğunu düşünüyor musunuz?
( ) Evet ( ) Hayır ( ) Fikrim Yok
- 2- Temel lisenizde meslek seçimi konusunda bugüne kadar herhangi bir rehberlik danışmanlık hizmeti aldınız mı?
( ) Evet ( ) Hayır ( ) Fikrim Yok
- 3- Temel lisenizde kişisel yetenek bilgi ve becerilerinizin hangi mesleğe daha uygun olduğunu belirlemek amacı ile hazırlanmış bilimsel bir teste katıldınız mı?
( ) Evet ( ) Hayır ( ) Fikrim Yok
- 4- Temel lisenizde müfredatın dışında herhangi bir seminere katıldınız mı?
(Meslek Tanıtımı, Sınav Motivasyonu, Sınav Kaygısı, Verimli Ders Çalışma vb..)
( ) Evet ( ) Hayır ( ) Fikrim Yok
- 5- Temel lisenizdeki alan dersleri (Sayısal, Eşit Ağırlık, Sözel, Dil) Eğitiminin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
( ) Evet ( ) Hayır ( ) Fikrim Yok
- 6- Temel lisenin okul ve dersane ihtiyacını bir arada karşıladığını düşünüyor musunuz?
( ) Evet ( ) Hayır ( ) Fikrim Yok
- 7- Temel lisenizin özel ders, kurs ve etüt merkezi ihtiyacını ortadan kaldırdığını düşünüyor musunuz?
( ) Evet ( ) Hayır ( ) Fikrim Yok
- 8- Temel Lisenin laboratuvar imkânlarının yeterli buluyor musunuz?
( ) Evet ( ) Hayır ( ) Fikrim Yok
- 9- Temel Lisede Resim müzik ve beden eğitimi gibi derslerin eksikliğini hissediyor musunuz?
( ) Evet ( ) Hayır ( ) Fikrim Yok
- 10- Temel Lisedeki okulun fiziki şartlarını (Bahçe Kantin Spor Salonu vb..) yeterli buluyor musunuz?
( ) Evet ( ) Hayır ( ) Fikrim Yok
- 11- Temel lisenizdeki öğretmenlerin diğer liselere göre daha iyi olduğunu düşünüyor musunuz?
( ) Evet ( ) Hayır ( ) Fikrim Yok
- 12- Temel lisenizdeki sınava hazırlanacak dokümanların daha iyi olduğunu düşünüyor musunuz?
( ) Evet ( ) Hayır ( ) Fikrim Yok
- 13- Temel Lisenizdeki Eğitimin diğer liselere göre sınava hazırlayıcı nitelikte olduğunu düşünüyor musunuz?
( ) Evet ( ) Hayır ( ) Fikrim Yok
- 14- Temel lisenin şehrin merkezinde olmasından dolayı ulaşım kolaylığı sağladığını düşünüyor musunuz?
( ) Evet ( ) Hayır ( ) Fikrim Yok

Bölüm 4: Üniversite ve meslek seçimi ile ilgili sorular

Aşağıdaki ifadelere katılım derecenizi belirtiniz.	Tamamen Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
Aileme uzak olan bir ilde üniversite eğitimi almayı tercih ederim.					
Ailemin beklentisinin meslek tercihimde etkili olacağını düşünüyorum.					
Sınav puanım doğrultusunda tercih yapmak zorunda kalacağımı düşünüyorum.					
Lisedeki akademik başarımlarımın, üniversite ve meslek tercihi ile ilişkili olduğunu düşünüyorum.					
İş bulma imkânı üniversite tercihimde en belirleyici etken olduğunu düşünüyorum.					
İş imkânı yüksek olsa bile toplum tarafından az bilinen bir bölümü tercih etmek istemem.					
Meslek ve üniversite tercihimde ailemin sosyo-ekonomik durumu etkili olacağını düşünüyorum.					
Meslek ve üniversite tercihimde arkadaşlarımların görüşleri benim için önemlidir.					
Mevcut üniversite yerleştirme sisteminden dolayı idealimdeki ilgi ve yeteneğimle örtüşen mesleği tercih edebileceğimi düşünmüyorum.					
Meslek ve üniversite tercihlerimde sadece kendi isteğimin etkili olacağını düşünüyorum.					
Meslek seçimimde, o mesleği icra edenlerin de görüşlerini dikkate alarak belirleyeceğim.					
Üniversite ve bölüm seçimimde, o bölümü okuyan öğrencinin görüşleri benim için önemlidir.					
Seçtiğim mesleğin toplumda prestijinin yüksek olması benim için önemlidir.					
Tercih edeceğim üniversitenin yaşadığım ilde ya da yakın çevresinde olmasına dikkat edeceğim.					
Üniversite ve meslek tercihimde kendi ilgi ve yeteneğime göre yapacağım.					
Üniversitenin sosyal ve kültürel imkânları tercihimde etkili olacağını düşünüyorum.					
Popüler üniversitelerin tercihimde etkili olacağını düşünüyorum.					
Popüler mesleklerin tercihimde etkili olacağını düşünüyorum.					
Yüksek gelir elde edebileceğim bir meslek tercih etmek isterim.					

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZGEÇMİŞ KİŞİSEL BİLGİLER

Eğitim Durumu: Yüksek Lisans

Medeni Durum: Evli

Doğum Yeri: Konya

Toplam Tecrübe: 14 yıl

Ehliyet: B (1999)

Çalışma Durumu: Çalışıyor

Ask. Durumu: Yaptı (2005)

Uyruk: Türkiye Cumhuriyeti

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lisans: Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji (2002)

Lise: Konya Ereğli Lisesi (1998)

Yabancı Dil İngilizce: Okuma:8 Yazma:8 Konuşma:8

İŞ DENEYİMİ

İş Deneyimleri: Özel Bir Dershane 8 yıl / Rehber Öğretmen / Konya

Kto Karatay Üniversitesi 6 yıl/ Rehberlik Uzmanlığı

DİĞER BİLGİLER

Bilgisayar: Microsoft Office Programları, SPSS

Hobiler: Satranç, Kitap Okuma, Masa Tenisi, Basketbol,